

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Zuzana Petřů

AMNESTIE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: březen 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. března 2014

Zuzana Petřů

Obsah

Úvod	3
1. Obecně k amnestii.....	4
1.1. Pojem, právní úprava a povaha amnestie.....	4
1.2. Historie.....	5
1.3. Obecné argumenty pro a proti amnestii	8
1.4. Srovnání s jinými státy	10
1.5. Amnestie a mezinárodní závazky	12
2. Amnestie 2013	15
2.1. Odůvodnění	15
2.2. Rozsah a dopady	17
2.3. Otázka poškozených	19
2.4. Kriminologické aspekty.....	23
2.5. Aplikační aspekty.....	26
2.5.1. K obecným otázkám rozhodování o použití amnestie	26
2.5.1.1. Rozhodování o aplikaci agraciace	26
2.5.1.2. Rozhodování o použití aboličních ustanovení amnestie	33
2.5.1.3. Aplikace rehabilitace	37
2.5.1.4. Pár slov závěrem	38
2.5.2. K otázkám aplikace amnestijního rozhodnutí č. 1/2013 Sb.....	38
2.5.2.1. Čl. I - Prominutí a zahlazení některých nepodmíněných trestů	38
2.5.2.2. Čl. II – Zastavení trestního stíhání.....	40
2.5.2.3. Čl. III - Zmírnění některých nepodmíněných trestů odnětí svobody.....	45
2.5.2.4. Čl. IV - Prominutí dalších trestů	47
2.5.2.5. Čl. V - Společné ustanovení.....	48
2.6. Vláda, premiér a amnestie	49
2.7. Právní klasifikace institutu amnestie	50
2.8. Soudní kontrola a navazující otázky	53
2.9. Velezrada	56
2.10. Návrhy možné změny Ústavy a trestněprávních předpisů	57
Závěr	59
Seznam použitých zkratk	60

Seznam použitých pramenů	61
Přílohy:	71
I.: Rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii.....	71
II.: Část znění nálezu I. ÚS 554/04.....	73
Resumé.....	75
Summary.....	76

Úvod

Ihned po vyhlášení lednové amnestie prezidenta Václava Klause se rozvířily obšírné a nezřídka velmi vášnivé diskuze, a to nejen o posledním amnestijním rozhodnutí, ale i obecně o celém tomto institutu. Disputace se vedly o charakteru kontrasignace, o odpovědnosti vlády nebo (ne)omezenosti prezidenta v právu vydávat amnestijní rozhodnutí, samotného právního charakteru takových rozhodnutí či otázce jejich potřeby. Nemalou pozornost také vzbudily aplikační obtíže některých amnestijních ustanovení a jejich značný rozsah.

Účelem této práce je o tomto dosti kontroverzním institutu podat ucelené pojednání, pokusit se najít odpovědi na některé související otázky či alespoň nabídnout náměty k zamyšlení nad těmi, kde jedna pravda a jasná odpověď neexistuje.

V první části práce se zaměřuji na obecné otázky související s amnestiemi, tedy na pojem a povahu tohoto institutu, jeho kořeny i současnou právní úpravu jak v Česku, tak v jiných státech. Rovněž jsou zde nastíněny mezinárodní závazky na poli trestního práva a argumenty znějící pro a proti zachování amnestií v našem právním řádu. Ve druhé části práce se pak věnuji amnestii prezidenta Václava Klause, jejímu odůvodnění, rozsahu, aplikačním aspektům atd. Některé otázky rozebírané v části druhé se nicméně rovněž vztahují k tomuto institutu jako celku (např. již zmíněné aplikační problémy, či kriminologické aspekty, právní klasifikace, možnost soudního přezkumu aj.). K použitému zařazení jsem přistoupila z toho důvodu, že jsou nejčastěji zmiňovány takřkajíc jedním dechem právě s rozhodnutím prezidenta republiky č. 1/2013 Sb.

1. Obecně k amnestii

1.1. Pojem, právní úprava a povaha amnestie

Výraz amnestie pochází z řeckého *amnéstia* (zapomenutí).¹ Ačkoliv by se jistě slušelo uvést kromě původu tohoto výrazu rovněž definici amnestie, bohužel žádná obecně platná a přijímaná definice tohoto institutu neexistuje a nejčastěji bývá ve spojení s ní uváděno sousloví „akt sui generis“. Je to však logické - už z toho důvodu, že její právní charakter, její možný rozsah atd. se mohou v různých zemích velmi lišit, možnosti vydání bývají svěřeny různým představitelům veřejné moci atp.²

V současném českém právním řádu jsou amnestijní rozhodnutí jedním z pramenů trestního práva (jak hmotného, tak procesního). Dotýkají se přitom samozřejmě více právních oblastí, zejm. práva ústavního, i oblastí mimoprávních jako je např. penologie, viktimologie či v neposlední řadě etiky. Ústavní zakotvení amnestie nalezneme v čl. 63 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,³ který v odst. 1 písm. k) stručně stanoví, že prezident republiky „má právo udělovat amnestii“. Odst. 3 tohoto článku k platnosti takového rozhodnutí vyžaduje kontrasignaci předsedy vlády (nebo jím pověřeného člena vlády) a odst. 4 pak doplňuje, že za takové rozhodnutí odpovídá vláda⁴. Jak vidno, Ústava tedy nestanoví, co se amnestií myslí. Obecně přijímaný výklad nicméně zahrnuje stejné prvky jako u milosti (čl. 62 písm. g) a čl. 63 písm. j) Ústavy), tedy prominutí či zmírnění trestu (agraciaci), nařízení, aby se určitá trestní řízení nezahajovala, resp. zastavení takových řízení (abolici) a zahlazení odsouzení (rehabilitaci).

Trestněprávní předpisy se amnestií zabývají mj. na více místech obou kodexů⁵. Právě vzhledem k tomu, že se amnestie dotýká jak trestního práva hmotného, tak

¹ Podobné označení tohoto institutu nalezneme nejen v češtině. V angličtině se pro něj používá výraz *amnesty*, ve francouzštině *l'amnistie*, v němčině *die Amnestie*, ve španělštině *amnistía*, v maďarštině *amnesztia*,...

² Blíže viz bod 1.4.

³ Dále jen Ústava.

⁴ Vláda je dle čl. 68 Ústavy odpovědná Poslanecké sněmovně.

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. Dále je pro označení těchto kodexů užíváno také „trestní zákoník“, resp. „trestní řád“, či „TZ“, resp. „TR“.

procesního, není zcela jednoznačné, zda se jedná o institut hmotněprávní, nebo procesněprávní. Zatímco instituty agracie a rehabilitace bývají zařazovány do trestního práva hmotného jakožto důvody zániku práva na výkon trestu⁶, o povahu abolicie se vedou spory. Rovněž mezi instituty hmotného práva abolicí řadí např. učebnice Jelínka J. a kol., která uvádí, že „*Jde tu sice o procesní překážku stíhatelnosti, ovšem na hmotněprávním základě. (...) je třeba ji považovat za trestněprávní institut.*“⁷ Oproti tomu pro zařazení do procesněprávní oblasti hovoří skutečnost, že obviněný může požádat o pokračování v řízení. Kdyby totiž abolicie znamenala zánik trestnosti činu a nikoliv pouze zánik jeho stíhatelnosti, nebylo by ho v následujícím řízení možné uznat vinným, tak jak to připouští ust. § 227 trestního řádu.⁸ Poměrně často se potom objevuje označení abolicie za institut procesněprávní s hmotněprávními důsledky⁹. Osobně se přikláním k poslední zmíněnému názoru. Důsledky různého nahlížení na povahu tohoto institutu se zabývám také v bodě 2.5.2.2.

1.2. Historie

Historický původ termínu amnestie (viz výše) není zdaleka překvapivý, neboť tento prokazatelně znaly již starověké civilizace jako Egypt či Řím.¹⁰ V historických souvislostech přesto bývá amnestie nejčastěji zmiňována jako pozůstatek středověkých prerogativ panovníka, jediného suveréna státu, a jeho často neomezené moci.

Rovněž v českých zemích má svou dlouhou a bohatou tradici. V samostatném československém státě byla první amnestie vyhlášena hned roku 1918. Byla to amnestie poměrně široká, jejímž účelem bylo „*odčinití nespravedlnosti bývalé rakouské justice a následky z válečných poměrů*“¹¹. Prominuty tehdy byly trestné činy spáchané

⁶ MUSIL J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL P. a kol. Trestní právo procesní, s. 919.

JELÍNEK J. a kol. Trestní právo procesní, s. 347.

⁷ JELÍNEK J. a kol. Trestní právo procesní, s. 347.

⁸ MUSIL J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní, s. 919.

⁹ GRÍVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 37.

PAVLÍK J., PŘEPECHALOVÁ K., RŮŽIČKA M. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. Státní zastupitelství 2/2013, s. 27.

¹⁰ Srov. např. amnestii Ramesse IV již ve 12.stol.př.n.l. nebo institut římského *abolitio generalis publica*, kdy od 1. století byly při významných událostech císařem či senátem zastavovány trestní stíhání.

¹¹ § 1 Nařízení Národního výboru československého ze dne 5. listopadu 1918, tj. nařízení č. 28/1918 Sb., o amnestii. Dostupné také z <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/004-1918.pdf>>.

tzv. z hladu, z mladické nerozvážnosti, v důsledku válečných poměrů či z politických pohnutek. Rovněž další amnestie následujících let první republiky se dotýkaly trestných činů spáchaných z podobných důvodů, za mimořádných okolností či méně závažné trestné činnosti (například méně závažné trestné činy spáchané osobami, jež věrně sloužily v československé armádě v letech 1914 až 1918). Za povšimnutí stojí také amnestie vydaná dne 19.10.1928 prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem, jejíž aboliční část se vztahovala na trestný čin urážky prezidenta republiky.

V roce 1939 se českých zemí dotkla amnestie vydaná výnosem Adolfa Hitlera, který stanovoval beztrestnost pro trestné činy spáchané z „proněmeckých“ pohnutek. V roce 1941 oproti tomu Edvard Beneš vydal dvě amnestie týkající se vojenských osob československé branné moci. Tyto amnestie měly československé vojáky zvýhodnit a motivovat k lojalitě. Po skončení války potom byly amnestovány méně závažné trestné činy spáchané v době před 5. květnem 1945. Krom závažnosti promíjené činnosti byly poválečné amnestie omezovány také okruhem osob, na něž se vztahovala (vyloučeny bývaly osoby německé a maďarské národnosti, kolaboranti).

Také po převratu v roce 1948 zůstaly amnestie součástí našeho právního řádu. Byly vydávány zejména u příležitosti významných výročí (vznik samostatného státu, osvobození republiky apod.). Promíjela se jimi v zásadě bagatelní trestná činnost, či případně politické trestné činy jako např. v květnu 1968. Velmi širokou amnestií dopadající na politickou trestnou činnost vyhlásil v roce 1989 prezident Gustav Husák, a to s odůvodněním, že „*v souvislosti s demokratizačním procesem probíhajícím ve společenském a politickém životě Československé socialistické republiky došlo ke snížení společenské nebezpečnosti celé řady trestných činů a přečinů upravených trestním zákonem a zákonem o přečinech.*“¹²

O velký rozruch se následně postarala také první amnestie Václava Havla, tj. rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 1.1.1990¹³. Díky svému nemalému rozsahu pobouřila veřejnost, navíc ji doprovázely nepokoje ve věznicích. (Největší a nejznámější vzpoura proběhla v Leopoldově, kde musel proběhnout ozbrojený zásah

¹² Preambule amnestie ze dne 8. prosince 1989, tj. rozhodnutí prezidenta republiky č. 150/1989 Sb., o amnestii. Dostupné také z <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-8-prosince-1989>>.

¹³ Rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/1990 Sb., o amnestii. Dostupné také z <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-1-ledna-1990>>.

více než tisíce policistů, dozorců, vojáků aj., 40 lidí bylo zraněno a škody se vyšplhaly na téměř 30 milionů korun¹⁴). Co se týče rozsahu této amnestie, poněkud umírněnější v jeho komentování byla Marešová, když uvedla, že „*Osoby amnestované v lednu 1990 z vězeňských zařízení obou republik byly v souladu s cílem amnestie převážně pachateli přečinů a trestných činů, zrušených v červenci téhož roku novelizovaným trestním zákonem, nebo pachateli méně závažné trestné kriminality, takže by byly z výkonu trestu odnětí svobody v témže roce propuštěny tak jako tak.*“¹⁵ V témže roce byla pak dne 16. února vydána ještě jedna amnestie, a to tzv. amnestie na zbraně¹⁶, která obsahovala abolicí u přečinů ve věcech nedovoleného ozbrojování. Podmínkou jejího užití na konkrétní osobu bylo dobrovolné odevzdání nelegálně držených zbraní (jejich součástí, střeliva) či výbušnin do 1. března 1990.

V historii samostatné České republiky byly doposud vydány celkem 3 amnestie. První dvě, vydané roku 1993, resp. 1998, byly namířeny na méně závažnou trestnou činnost. Třetí a dosud poslední amnestií vyhlášenou prezidentem České republiky pak je amnestie vydaná Václavem Klausem dne 1.1.2013, již se blíže věnuji v dalších částech své práce.

Shrme-li výše uvedené, celkem bylo v Československu a následně v České republice vyhlášeno okolo 50 amnestií, a to v drtivé většině stejně jako v loňském roce rozhodnutím prezidenta.¹⁷ Nejčastěji se týkaly tzv. politických trestných činů či méně závažných jednání odpouštěných v souvislosti s významnými výročími.

¹⁴ Vězeňská služba České republiky. 23. výročí Leopoldovské vzpoury. <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/23-vyroci-leopoldovske-vzpourey>> [cit. 19.3.2014]

¹⁵ MAREŠOVÁ, A. Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci? In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze. S. 8.

¹⁶ Dostupná také online z <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-16-unora-1990>>.

¹⁷ Pouze jednou byla amnestie vyhlášena nařízením Národního výboru (č. 28/1918) a třikrát rozhodnutím vlády (rozhodnutí vlády z října 1938 a dvě vládní nařízení z července a listopadu 1939).

1.3. Obecné argumenty pro a proti amnestii

Rozličná odborná literatura se vyjadřuje mj. jak ke kladům, tak i k záporům amnestií. Také média se díky vyhlášení posledního amnestijního rozhodnutí tímto tématem velmi intenzivně zabývala. Byť média mnohdy nepřinášela příliš užitečné či přesné informace, dají se i zde vášně vzbuzené amnestií přeci jen rozdělit a najít argumenty jak na obhajobu amnestie, tak proti ní. Na tomto místě bych se přitom ráda věnovala argumentům obecným, a pokusím se proto nezabíhat k poslednímu amnestijnímu rozhodnutí, kdy výtky a obranu proti němu budu rozebírat až v pozdějších pasážích své práce. Nicméně názory zde uvedené lze samozřejmě použít i v souvislosti s amnestií Václava Klause, stejně jako odůvodnění poslední amnestie může být zčásti aplikováno obecně.

Zastánci amnestijních rozhodnutí je označují jako „akt milosrdenství“, „akt smíření“ či „pokus o tlustou čáru“, „druhou šanci i pro ty, kdo si ji objektivně nezaslouží“¹⁸. Amnestie bývá označována za nutný korektiv soudní moci v trestním právu, který umožňuje odstranění justičních omylů, reakci na společenské změny (jako např. po listopadu 1989) i zmírnění důsledků systémových chyb – v tomto ohledu je nejčastěji zmiňována přehnaná kriminalizace některých jednání ve spojení s nadužíváním nepodmíněného trestu odnětí svobody a následná přeplněnost věznic. Objevují se i názory, že je třeba mít v právním řádu zakotvenou možnost zastavit trestní stíhání i bez právních důvodů (např. v situacích, kde by takové stíhání mohlo vyvolat mezinárodní konflikt¹⁹).

Na druhé straně lze najít poměrně velké množství **argumentů proti amnestii** (či dokonce i proti, obecně bez větších potíží přijímané, milosti). Např. dle Musila odporuje tento institut „*fundamentálnímu principu celého trestního práva a fungování trestní justice, tj. generální všeobecné povinnosti státu stíhat veškerou kriminalitu, a to ex officio*“²⁰ a dále je v rozporu se zásadou *nullum crimen, nulla poena sine lege*.²¹

¹⁸ Názory objevující se v publikaci *Spor o amnestii*, vydané Institutem Václava Klause a Centrem pro ekonomiku a politiku. (Dále citováno jako *Spor o amnestii*.)

¹⁹ Názor vyslovený bývalým ministrem spravedlnosti P. Blažkem při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaném dne 21.2. 2013 na téma: *Novoroční amnestie 2013 - motivy, okolnosti, důsledky*. (Dále citováno jako veřejné slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.)

²⁰ Musil při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

Nápravu v tomto směru by mohlo učinit zavedení zákonné formy pro amnestijní rozhodnutí. To by ostatně přineslo také demokratický konsenzus, který by u takových důležitých rozhodnutí měl být přítomen.²²

Obavy spojené s užíváním amnestie vyvolává i fakt, že zejména předvídatelná amnestie (v souvislosti s významnými výročími apod.) může narušit preventivní účel trestání, a to jak u prevence individuální, tak i generální²³. Dalším, řekla bych snad poněkud méně závažným, následkem pravidelných, a tudíž předvídatelných amnestií jsou nepokoje ve věznicích. „*Všichni vězeňští pracovníci by vám řekli, že před každým státním jubileem, před různými státními svátky nebo před takovými událostmi, jako je výměna prezidentů, se mezi vězni ve věznicích začne šířit masová psychóza o tom, že rozhodně bude amnestie, všichni s tím počítají jako napevno. A je to něco, co svědčí o tom, že oni to berou jako jakýsi nárok na to, aby došlo k tomuto aktu.*“²⁴

Kysela aj. odborníci²⁵ jsou názoru, že amnestie není aktem milosrdenství, ale aktem politickým. Z tohoto pohledu se mi jeví jako závažný problém nedostatek kontroly nad vydáváním amnestií, kdy korektiv kontrasignace, se kterým počítá naše Ústava, se již nezdá být dostačující.²⁶ Riziko zneužití není malé a „*nezbývá nám potom než doufat, že ti, kteří o milosti a amnestiích rozhodují, (...) se budou skutečně řídit (...) „vyššími principy mravními“ a že se nebudou řídit nízkými pohnutkami*“²⁷ a amnestie ani milosti nebudou nadužívány.

Nedostatečná kontrola je ostatně jedním z argumentů ke zrušení celého tohoto institutu. Dalším důležitým tvrzením v tomto směru je pak zbytnost podobných rozhodnutí²⁸. Společenské změny by se dle názoru některých odborníků²⁹ měly odrazit spíše na změně hmotného práva, než udělováním amnestií. Nadto náš právní řád zná

²¹ Musil při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²² Shodně také PAVLÍČEK, V., O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, s. 165.

²³ Blíže viz bod 2.4.

²⁴ Musil při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²⁵ Např. Kuba, rovněž při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²⁶ Ke kontrasignaci premiéra a roli vlády v souvislosti s amnestií i náměty ke změně ústavy viz pod 2.6.

²⁷ Musil při veřejném slyšení v Senátu.

²⁸ Musil při veřejném slyšení v Senátu.

²⁹ Např. Musil, Pury, Gerloch a další.

řadu jiných zákonných institutů s podobnými důsledky, přičemž na rozdíl od amnestie je tu zpravidla zapotřebí určitého „protiplnění“ ze strany obviněných (vzorné chování apod.)^{30,31}

1.4. Srovnání s jinými státy

Česká republika samozřejmě není jediným státem, kde má amnestie jak svoji tradici, tak i místo v současném právním řádu. Důvody k udělení amnestie přitom bývají zpravidla podobné jako u nás, tedy bývají vydávány v časech velkých společenských změn, jako akt smíření a odpuštění, jsou vydávány při významných událostech atp. Nicméně samotná procedura jejich vyhlášení se často různí.

Velmi podobnou úpravu tohoto institutu má sousední *Slovensko*. Amnestie tu vydává prezident, který má podle čl. 102 odst. 1 písm. j) zákona č. 460/1992 Zb., Ústavy Slovenskej republiky právo odpouštět a zmírňovat tresty a zahlazovat odsouzení, a to jak udělením individuální milosti, tak amnestie. Jediným významným rozdílem mezi českou a slovenskou úpravou je omezení prezidenta na možnost vydání amnestie pouze formou agraciace či rehabilitace. Abolici totiž ze slovenské ústavy již před 13 lety odstranil ústavní zákon č. 90/2001 Z. z. Žádné jiné významné odlišnosti od české úpravy tu nenalezneme³², a zřejmě proto také bylo argumentováno judikaturou slovenského ústavního soudu ve sporu o možnost zrušení již vyhlášené amnestie (k této tématice blíže viz bod 2.8.). Nejen v tomto směru je pak zajímavé, že amnestie bývají ve slovenské literatuře označovány za „všeobecně závazný právní predpis.“³³

³⁰ Musil při veřejném slyšení v Senátu.

³¹ Trestní řád zná jak institut zastavení trestního stíhání, tak v sobě zahrnuje řadu prostředků, které mohou zasáhnout do výkonu již uloženého trestu (např. odklad výkonu trestu odnětí svobody, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací atd); trestní zákoník zná institut zahlazení odsouzení soudem (§ 105, § 106 TZ) i zahlazení odsouzení přímo ze zákona (viz např. § 74 odst. 2 TZ). České trestní předpisy rovněž pamatují na možnost nových skutečností (nebo důkazů), které by mohly mít vliv na již proběhlé řízení a umožňují tak v určitých případech obnovu řízení (§ 277 an TR).

³² Udělení amnestie podléhá kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného ministra a za takové rozhodnutí odpovídá vláda. O tom, zda a do jaké míry je osoba účastná amnestie, rozhoduje soud, přičemž příslušnost je zde řešena stejně jako v české legislativě. Takové rozhodnutí činí soud usnesením a je proti němu přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

³³ Např. BICKO M. Porovnanie právej úpravy amnestie v podmienkach Slovenskej a Českej republiky a společenský dopad amnestie č. 1/2013 prezidentov Slovenskej a Českej republiky. Státní zastupitelství

Také v *Rakousku* je právo udělovat amnestie svěřeno do rukou prezidenta. Naopak v *Německu* je k jejich vydání třeba přijmout ve Spolkovém sněmu zákon, přičemž „své“ amnestie si vydávají také některé spolkové země v období Vánoc. V duchu křesťanských hodnot tak umožňují vězňům, kteří by zbytek trestu jinak vykonali v době blízké Vánocům, strávit tyto svátky již doma. Tzv. vánoční amnestie zná i již zmíněné Rakousko.

Oproti tomu *Polsko* institut amnestie ze své ústavy po předchozích špatných zkušenostech s jejich udělováním úplně vypustilo. Větší opatrnost v tomto směru ostatně zvolilo více států, když hlavy státu v tomto směru omezily. Např. v *Belgii* nebo *Dánsku* je k vydání amnestie třeba předchozí souhlas parlamentu, v *Řecku* lze o amnestii rozhodnout jedině na popud ministerstva spravedlnosti a speciální komise odborníků, jejíž většinu povinně tvoří soudci. Ve *Francii* je pak prezident omezen výčtem 49 trestných činů, na které se amnestie vztahovat nesmí.³⁴

Itálie šla v omezení hlavy státu a vydávání amnestií tak daleko, že od roku 1992 prezident o tuto pravomoc zcela přišel. Dnes ji může vyhlásit jedině parlament, ale i to za vcelku přísných podmínek, kdy je ke schválení nutná 2/3 většina členů v horní i dolní komoře. V *Rusku* jsou amnestie vydávány Státní dumou, tedy dolní komorou parlamentu, a to většinou hlasů z celkového počtu poslanců Státní dumy. Většinou hlasů rozhoduje o amnestiích také *chorvatský parlament* (Sabor).

Spojené státy Americké pak svojí úpravou stojí zhruba uprostřed – amnestie vydává prezident nebo o ní může zákonem rozhodnout Kongres (parlament USA).

Jak vidno, názory na amnestie a způsob jejich provádění se v různých státech liší. Pokud by tak český ústavodárce zvažoval změnu našeho pojetí, je rozhodně kde čerpat inspiraci i ponaučení.

2/2013; či portál projustice.sk, dostupný online z <<http://www.projustice.sk/ustavne-pravo/amnestia-kto-rozhoduje-o-jej-udeleni>> K právní klasifikaci institutu amnestie blíže viz bod 2.7.

³⁴ Tamní prezidenti se nicméně tak jako tak v posledních letech veřejně zavazují, že žádné amnestie vydávat nebudou.

1.5. Amnestie a mezinárodní závazky

Trestní právo je jednou z oblastí, kde sbližování, resp. sjednocování na mezinárodním poli naráží na odpor jednotlivých států. Ty si úpravu této oblasti střeží a vlastní trestní právo považují za jeden z hlavních znaků svojí suverenity.³⁵ Ovšem trestní právo vždy musí reflektovat realitu současného světa a tudíž potřeby společnosti jak uvnitř států, tak i globálně. V dnešním propojeném světě totiž nelze na trestnou činnost nahlížet izolovaně a ignorovat vše, co se děje za hranicí vlastní země. Proto také postupně státy začínají přistupovat na čím dál užší spolupráci i v trestních věcech, byť zatím více co do vyšetřování trestné činnosti, pátrání po pachatelích apod., než v oblasti hmotněprávní úpravy.

Přesto lze určité povinnosti států najít i v trestním právu hmotném. Zejména Evropská unie v posledních letech prohlubuje spolupráci členských zemí v trestních věcech, kdy Lisabonská smlouva³⁶ tomuto trendu otevřela nové možnosti. Současný článek 83 Smlouvy o fungování Evropské unie³⁷ (dále také SFEU) umožňuje, aby Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem stanovily formou směrnic minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat ji na společném základě. Takto lze upravit např. stíhání terorismu, obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování žen a dětí, ilegální obchod s drogami či zbraněmi, korupci, praní peněz a další.³⁸ Na základě tohoto článku již byla přijata například Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Členské státy Evropské unie tak jsou dnes zavázány ke stíhání a prevenci některých trestných činů, byť jednotný evropský trestní kodex ještě Evropská unie nepřijala.

³⁵ JELÍNEK J. a kol. Trestní právo hmotné, s. 91

³⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009, o sjednání Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství.

³⁷ Konsolidované znění uveřejněno v Úředním věstníku Evropské unie C 326 ze dne 26.10.2012, dostupné také online z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:0001:0012:CS:PDF>. [cit. 20. března 2014]

³⁸ Článek 83 odst. 2 SFEU obsahuje taxativní výčet příslušných oblastí, v čl. 83 odst. 3 SFEU je nicméně připuštěna možnost rozšíření tohoto výčtu na základě jednomyslného rozhodnutí Rady po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

Rovněž mezinárodní právo zná množství smluv, ve kterých se členské státy zavázaly potírat určitá nežádoucí jednání (např. terorismus, obchodování s lidmi, drogami,...)³⁹ a chránit lidská práva⁴⁰. Každý stát je přitom při všech svých činnostech povinen dbát svých mezinárodních závazků, a to tedy i při udělování amnestií, resp. milostí. Na skutečnost, že by se udělená amnestie (milost) mohla dostat do rozporu s mezinárodním právem, upozornil Molek při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu dne 21.2.2013. Z pohledu mezinárodního práva kupř. převažuje názor, že na zločiny proti lidskosti jsou amnestie či promlčení trestního stíhání neaplikovatelné. Dále např. Evropský soud pro lidská práva ve věci Okkali vs. Turecko⁴¹ „*potvrdil, že pokud je agent státu obviněn z trestného činu porušujícího článek 3 Úmluvy, nelze trestní řízení a potrestání omezit nějakou lhůtou a poskytnutí amnestie či milosti není přípustné (viz mutatis mutandis, rozsudek ve věci Abdülsamet Yaman v. Turecko ze dne 2. listopadu 1994 (...); srov. též Dujardin a ost. v. Francie (...), rozhodnutí Komise ze dne 2. září 1991)*“⁴².

V případech amnestie Václava Klause byly z její aplikace sice vyloučeny některé trestné činy, nedošlo však k zohlednění mezinárodního ani evropského práva. Např. trestný čin mučení s trestní sazbou 5 let odnětí svobody by do článku II poslední amnestie jistě spadal⁴³, obdobně pak korupce či praní špinavých peněz⁴⁴. Soudkyně Janů ve svém odlišném stanovisku k usnesení Ústavního soudu Pl. ÚS 4/13⁴⁵ k tomuto tématu připomněla, že stát má povinnost určitá jednání postihovat, a že tuto skutečnost již dříve vyzdvihl i Ústavní soud. Ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/10⁴⁶ ze dne 28. 6. 2011, v bodě 61 Ústavní soud tehdy obiter dictum uvedl: „*Není na volné úvaze*

³⁹ Např. Úmluva OSN o potlačení nezákonné činnosti ohrožující bezpečnost civilního letectví z roku 1971, Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000 a související protokoly, a další.

⁴⁰ Např. Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984, Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989 a sdalší.

⁴¹ Rozhodnutí ESLP ze dne 17.10.2006, č. stížnosti 52067/99.

⁴² ČAPEK, J. Ochrana dětí a judikatura ESLP. Zdravotnictví a právo č. 3/2011.

⁴³ Srov. Úmluvu OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984. K aplikaci amnestie viz bod 2.5.

⁴⁴ Srov. Úmluvu OSN proti korupci z roku 2005.

⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. března 2013, sp.zn. Pl. ÚS 4/13; dále citováno jako usnesení Pl. ÚS 4/13. Dostupné také online z

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=78409&pos=24&cnt=34&typ=result>. [cit. 21.3.2014]

⁴⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp.zn. Pl. ÚS 17/10. Dostupné také online z <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=70778&pos=24&cnt=30&typ=result>. [cit. 21.3.2014]

státu, zda a jakým způsobem bude postihovat zločinnost. Ústavní soud setrvává na doktríně, že trestní řízení představuje toliko vztah mezi pachatelem a státem (...) Nelze však zároveň pominout, že je jednoznačnou povinností státu zajistit ochranu základních práv včetně práv zaručených Úmluvou, a to i prostřednictvím efektivního trestního řízení, resp. že v určitých situacích lze hovořit o účinné ochraně (obětí) pouze prostřednictvím trestního práva. Selhání státu v této povinnosti může podle okolností představovat typicky porušení čl. 2 odst. 1, čl. 3 či čl. 8 Úmluvy (...)⁴⁷“

⁴⁷ Zde Ústavní soud připomenul rozhodnutí ESLP ve věci X a Y proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 26.3.1989, č. 8978/80; M. C. proti Bulharsku, rozsudek ze dne 4.12.2003, č. 39272/98; Assenov a další proti Bulharsku, rozsudek ze dne 28.10.1998, č. 24760/94; Osman proti Spojenému Království, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, č. 23452/94.

2. Amnestie 2013

2.1. Odůvodnění

Prezident republiky Václav Klaus dne 1. 1. 2013 vyhlásil u příležitosti dvacátého výročí vzniku samostatné České republiky amnestii, která byla následně vydána ve Sbírce zákonů pod č. 1/2013, o amnestii (plné znění uvedeno v příloze č. I).

Tato amnestie se okamžitě stala hlavním tématem všech českých médií a častým předmětem diskuzí odborníků i laické veřejnosti. V drtivé většině byly a jsou reakce na ni negativní⁴⁸, přesto se najdou tací, kteří se postavili na stranu prezidenta a vyjádřili své přesvědčení o správnosti jeho rozhodnutí. Samotný prezident s vysvětlením poněkud vyčkával, což bylo možná překvapivé a bylo by možné přemýšlet i nad vhodností takového jednání, nicméně není účelem mé práce rozebírat politické kroky ani nastalou reakci společnosti a zejména médií, a proto nyní již konečně přikročím ke zmíněnému odůvodnění posledního amnestijního rozhodnutí.

Václav Klaus jako hlavní důvod amnestie uvedl snahu o projevení určité velkorysosti, o poskytnutí druhé šance pro amnestované, a to u příležitosti významného výročí České republiky. Chápe ji jako akt smíření a také vzkaz celé společnosti,⁴⁹ k čemuž se přidává i P. Hasenkopf (právní poradce prezidenta republiky): „*Amnestie – jakákoli amnestie – je výzvou k obecné smířlivosti. (...) je především vzkazem (...) že je něco špatně, že by bylo dobře něco změnit, zlepšit.*“⁵⁰ V publikaci Institutu Václava Klause nazvané Spor o amnestii jsou v tomto směru nejčastěji zmiňovány: příliš dlouhé trvání některých trestních stíhání⁵¹, přehnaná kriminalizace některých jednání (např.

⁴⁸ Výsledky průzkumu společnosti Median zveřejněné 4.1.2013: „*S rozsahem prezidentské amnestie nesouhlasí 82,2 procenta Čechů. Odmítavý postoj panuje napříč celou ČR. Neliší se ani s ohledem na věk nebo dosažené vzdělání. Téměř 90 procent dotázaných si myslí, že by měl prezident amnestie detailně zdůvodňovat.*“ Dostupné online z http://www.lidovky.cz/pruzkum-s-rozsahem-amnestie-nesouhlas-i-pres-80-procenta-lidi-prz-/zpravy-domov.aspx?c=A130104_203832_ln_domov_anl. [cit. 19.3.2014]

⁴⁹ Odpovědi prezidenta na otázky MF Dnes ohledně vyhlášení dílčí amnestie. In Spor o amnestii, s. 15.

⁵⁰ HASENKOPF, P. O amnestii aneb kde se vzala ta osmiletá lhůta. In Spor o amnestii, s. 54, 55.

⁵¹ V tomto ohledu mi nedá neuvést statistiku délky trestního stíhání uveřejněnou na portálu justice.cz. V roce 2012 byla průměrná délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci 239 dní, v roce 2013 pak 232 dní.

Statistiky dostupné online z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html> [cit. 19.3.2014].

neplacení výživného), nadužívání trestu odnětí svobody a následně přeplněné věznice^{52,53}.

Nejvíce diskutovaná část lednové amnestie, tedy článek II pak byla odůvodňována zejména judikaturou jak českého Ústavního soudu, tak Evropského soudu pro lidská práva (dále také ESLP) v souvislosti s právem na spravedlivý proces, přičemž Václav Klaus k tomuto dodává: „*Tento časový úsek (...) zdál se mi krátký, a proto jsem do textu amnestie dal svým vlastním rozhodnutím číslo 8.*“ „*K číslu 8 jsem se dostal během porady s odborníky.*“⁵⁴ Odborná veřejnost označila argumentaci judikaturou Ústavního soudu a ESLP za chybnou, resp. minimálně velmi nepřesnou. Je totiž vždy třeba posuzovat nejen délku trestního řízení, ale řadu dalších faktorů (jak složité řízení bylo, počet instancí, aktivitu příslušných správních a soudních orgánů, aktivitu samotných účastníků a v neposlední řadě i to, „co je pro účastníka v sázce“)⁵⁵. V tomto směru nelze než souhlasit s Gerlochem a dalšími, kteří lhůtě 6 let přisuzují čistě indikativní charakter⁵⁶. K argumentaci (podporující článek II amnestie) nálezy Ústavního soudu, které konstatovaly porušení čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy, se mi jeví nejvhodnější uvést část znění nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, I. ÚS 554/04, v této souvislosti často zmiňovaného; pro větší přehlednost textu jej naleznete jako přílohu č. II. V neposlední řadě je třeba uvést, že ač tak snad byla míněna, abolice neodvrátila možnost vyvození odpovědnosti České republiky za porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (blíže viz bod 2.3).

⁵² Byť i Václav Klaus uvádí, že se pomocí amnestie nemá řešit stav vězeňství a amnestii označuje za „*mimořádný krok pro mimořádné chvíle.*“ (Klaus in Spor o amnestii, s. 15.)

⁵³ Přeplněnost českých věznic je faktem (v roce 2012 byla ubytovací kapacita ve věznicích zaplněna ze 111,6 %). [In statistika Vězeňské služby České republiky, dostupná také online z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf] [cit. 19.3.2014].

Ze studie Libora Duška na téma příčin přeplněných věznic nicméně vyplynulo, že nejvýznamnějším důvodem nárůstu vězňů je nikoliv četnost udělování nepodmíněného trestu svobody, ale růst pravděpodobnosti odsouzení. Ten lze jistě označit za jev pozitivní. Nadto tato studie jednoznačně zavrhlá amnestii jakožto řešení pro odlehčení věznicím, jelikož dle propočtů by měla (tzn. bude mít) jen velmi krátkodobý efekt. [In DUŠEK L., Kde hledat příčiny přeplněných věznic. Krátká studie 4/2012, Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu, 2012.]

⁵⁴ Spor o amnestii, s. 17, resp. 22.

⁵⁵ Molek, Brožová při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

Shodně také POSPÍŠIL I., POPOVIČOVÁ L. Excesivní délka trestního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní realita. Státní zastupitelství 2/2013.

⁵⁶ Shodně také Komentáře k trestnímu řádu (Komentář Šámala a kol., Komentář Fenyka a kol.) i Komentář k Listině základních práv a svobod (WAGNEROVÁ a kol., Listina základních práv a svobod. Komentář.) zdůrazňují, že délku řízení nelze přesně kvantifikovat.

K požadavku přiměřené délky trestního řízení dlužno ještě zmínit, že ačkoliv je rychlost v trestním řízení jednou ze základních zásad, není zásadou jedinou ani přední. Snaha o co nejrychlejší řízení nesmí převážít zájem na tom, aby bylo ve věci rozhodnuto správně. „*Pomalé spravedlnosti se říká odmítnutá spravedlnost. Opakem odmítnuté spravedlnosti je ovšem unáhlené trestní řízení, které může jít na úkor zjištění skutkového stavu nebo na úkor práv osob zúčastněných na řízení (...) a na úkor kvality řízení.*“⁵⁷

Prezident v souvislosti se svým amnestijním rozhodnutím musel také mj. čelit nařčením, že byla „ušita někomu na míru“ a měla posloužit jako „privatizační tečka“. Ať už jsou či nejsou taková nařčení pravdivá, je bohužel nasnadě, že se prezident při její přípravě příliš nedržel⁵⁸ doporučení, které Novotný vyslovil již roku 1969, a to, že „*amnestie by měly vycházet ze zkušeností soudců, obhájců, prokurátorů a pracovníků nápravně výchovných ústavů a měla by jim předcházet celková analýza trestní politiky. Je třeba jich používat jako vzácného koření.*“⁵⁹

2.2. Rozsah a dopady

Nutno říci, že lednová amnestie nebyla z nejmenších. Jak ostatně sám V. Klaus uvedl, šlo „*o makroamnestii, tedy něco, co není založeno na detailu*“, „*neměl (...) v úmyslu udělat amnestii jako pouhé formální gesto, které se nikoho nedotkne.*“⁶⁰ Jím vydaná amnestie se tak k prosinci 2013 dotkla 111 263 obviněných⁶¹ a dalších tisíců poškozených. Díky svému rozsahu se okamžitě stala předmětem obrovské kritiky nejen laické veřejnosti, aplikační problémy⁶² spojené s jejími formulacemi pak následně přilily olej do ohně. Mnozí upozorňovali na propad důvěry společnosti ve spravedlnost a fungování České republiky jako právního státu.

⁵⁷ JELÍNEK, J., Zásada rychlosti trestního řízení a právní úprava odvolání. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, s. 77.

⁵⁸ K rozsahu amnestie, k aplikačním potížím s ní spojeným či ke kriminologickým aspektům viz dále.

⁵⁹ NOVOTNÝ, O. O trestu a vězeňství: Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti, s. 139.

⁶⁰ Spor o amnestii, s. 16.

⁶¹ Česká tisková kancelář, dostupné online z <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Lednova-amnestie-prezidenta-Klause-se-tykala-111-263-osob-298326>.

Zveřejněno rovněž na portálu Probační a mediační služby České republiky, dostupné online z https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=2. [cit. 20. března 2014].

⁶² Blíže viz bod 2.5.2.

V první řadě byly amnestií prominuty, resp. zmírněny **některé nepodmíněné tresty odnětí svobody** nebo jejich zbytky (čl. I a čl. III amnestie vyhlášené 1.1.2013). Vězeňská služba České republiky k tomuto na svých internetových stránkách⁶³ uvedla, že stav vězňů k 1.1.2013 činil celkem 22 638 osob, stav propuštěných na amnestii k 4.3.2013 potom celkem 6 443 osob (tj. 28,5%). Celkově nicméně amnestie nepodmíněné tresty odnětí svobody prominula *19 820 lidem*. Tento početní rozdíl je způsoben tím, že řada odsouzených k výkonu trestu vůbec nenastoupila.

Dále byly prominuty také **některé nevykonané podmíněně odložené tresty odnětí svobody, nevykonané tresty obecně prospěšných prací či domácího vězení nebo jejich zbytky** (čl. IV lednové amnestie)⁶⁴. Podmíněně odložené tresty odnětí svobody soudy byly prominuty celkem *81 133 odsouzeným* (včetně osob, kterým bylo prominuto podmíněně odsouzení s dohledem probačního úředníka), obecně prospěšné práce *9 660 odsouzeným* a domácí vězení celkem *385 odsouzeným*.

Zbývá ještě uvést rozsah nejvíce kritizované části lednové amnestie, tj. **čl. II**, který zastavil pravomocně neskončená trestní stíhání (s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému), od jehož zahájení k 1.1.2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující 10 let. Na dopady tohoto článku nechal nejvyšší státní zástupce P. Zeman zpracovat v rámci soustavy státních zastupitelství zvláštní zprávu, a to k datu 15.2.2013 a následně za období do 30.6.2013. Z druhé jmenované zprávy vyplývá, že bylo na jeho základě *zastaveno celkem 499 trestních stíhání*, z toho rozhodnutím v přípravném řízení celkem 322 trestních věcí, v řízení před soudem celkem 177 trestních stíhání⁶⁵. Pouze ve *26 případech* obviněný dle § 11 odst. 3 trestního řádu požádal o pokračování v trestním řízení (z toho 3 v přípravném řízení, 13 v řízení před soudem). Co se týče skladby trestné činnosti, pro něž bylo zastavené trestní stíhání vedeno, nejvíce zastoupeny byly trestné činy proti majetku (46%) a dále trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (14%), trestné

⁶³ Dostupné online z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/amnestie-1681/>.

⁶⁴ Dle sdělení Ministerstva spravedlnosti byly tyto tzv. alternativní tresty nejčastěji ukládány za trestné činy krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí, výtržnictví či ohrožení pod vlivem návykové látky. (Dostupné také online z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=326614>.) [cit. březen 2013].

⁶⁵ Celkový počet obviněných/obžalovaných, kterých se týká zastavení trestního stíhání, činí celkem 904 osob (468 obviněných v kauzách zastavených v přípravném řízení, 436 v trestních věcech zastavených v řízení před soudem)

činy na ochranu proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (12%), trestné činy hospodářské (11%) a trestné činy proti životu a zdraví (7%).⁶⁶

Z mediálně známých kauz, kterých se amnestie dotkla, lze uvést např. následující: případ soudce Jiřího Berky a spol., kauza H-Systém, kauza šéfa fotbalového svazu Františka Chvalovského, společnosti Progres, investičního fondu Trend a Mercia, kauza KTP Quantum, Agroplast, Skloexport, VT Dioss,...

Amnestie se samozřejmě citelně dotkla nejen obviněných, ale také poškozených. S nimi souvisejícím otázkám se věnuji v následujícím bodě své práce.

2.3. Otázka poškozených

Osoby poškozené trestným činem

Poškozeným se v trestním právu rozumí ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil⁶⁷. Dle ust. § 43 odst. 3 TŘ má poškozený právo navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému **povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu**, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal⁶⁸. Toto právo je třeba uplatnit nejpozději při hlavním líčení před zahájením dokazování, přičemž je třeba přesně specifikovat, jak vůči komu se poškozený práva na náhradu škody domáhá, tak v jaké výši. Pokud soud následně dojde k závěru, že obžalovaný je vinen, v odsuzujícím rozsudku se zároveň vyjádří také k náhradě škody. Tuto může buď v celém uplatňovaném rozsahu přiznat, nebo ohledně celé uplatňované částky poškozeného odkáže k civilnímu řízení, nebo část nároku přizná a o části

⁶⁶ Bližší informace viz zpráva Nejvyššího státního zastupitelství (Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva o postupu při výkonu působnosti státních zastupitelství v souvislosti s aplikací čl. II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.2013 č. 1/2013 Sb.). Dostupná také online z http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zvlastni_zpravy/zprava.pdf. [cit. 21.3.2014].

⁶⁷ § 43 odst. 1 TŘ.

⁶⁸ Dále bude pro náhradu způsobené škody, nemajetkové újmy i vydání bezdůvodného obohacení užíváno jednotně jen termínu „náhrada škody“.

poškozeného odkáže na občanskoprávní řízení. Na civilní řízení soud poškozeného odkáže vždy, pokud je vydán zprošťující rozsudek.⁶⁹

V případě amnestie je mezi poškozenými třeba rozlišovat dvě skupiny. První z nich jsou poškození v již skončených trestních stíháních, jichž se dotkla agraciační, příp. i rehabilitační ustanovení amnestie. Tito poškození mohli uplatnit svůj nárok na náhradu škody jak v rámci tzv. adhezního řízení (viz výše), tak v řízení občanskoprávním. Jelikož amnestie se již přiznaných nároků na náhradu škody nijak nedotýká, pokud již byla poškozenému pravomocně přiznána náhrada škody⁷⁰, může ji v případě, že odsouzený tuto svou povinnost ještě nesplnil, nadále vymáhat. Pokud ještě o nároku nebylo zcela rozhodnuto⁷¹, nicméně byl uplatněn v občanskoprávním řízení, běží toto řízení beze změny.

Druhou skupinu tvoří poškození v řízeních, které byly zastaveny v souvislosti s abolicí loňské amnestie. Pokud tyto osoby uplatnily svůj nárok na náhradu škody pouze v adhezním řízení a nikoliv také civilní žalobou, musí po zastavení trestního stíhání podat žalobu k civilnímu soudu. V opačném případě by se jejich nárok mohl promlčet dle ust. § 106, resp. § 107 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (účinný do 31.12.2013). Uplatnění nároku v adhezním řízení má sice na běh promlčecí doby vliv, avšak má za následek pouze její stavení, nikoliv přerušování. Proto je možné, že zbývající část promlčecí doby nebude dlouhá⁷². Pokud poškozený svůj nárok uplatnil jak v trestním řízení, tak v řízení občanskoprávním, otázka promlčení ho trápit nemusí. Co však komplikuje situaci pro všechny abolicí dotčené poškozené je skutečnost, že

⁶⁹ § 228, § 229 TŘ.

⁷⁰ Za takové rozhodnutí je třeba považovat pouze rozhodnutí o povinnosti nahradit škodu učiněné soudem v adhezním řízení nebo takové rozhodnutí civilního soudu. Jedině tato rozhodnutí jsou exekučním titulem. Oproti tomu se za exekuční titul nepovažuje uložení povinnosti odsouzenému nahradit škodu ve zkušební době např. v případě podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2001, sp. zn. 7 Tz 167/2001).

⁷¹ Např. poškozený byl, byť jen částečně, soudem v trestním řízení odkázán na soudy civilní, jež ještě nevydaly rozhodnutí, příp. poškozený v již skončeném trestním řízení svůj nárok neuplatnil.

⁷² Dle § 106 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví. Jestliže škoda vznikla porušením právní povinnosti v důsledku tzv. korupčního jednání, právo na náhradu takto vzniklé škody se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, nejdéle však za deset let ode dne, kdy došlo ke korupčnímu jednání.

Ust. § 107 cit. zák. pak obdobně upravuje promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení.

před civilním soudem budou svůj nárok muset prokázat.⁷³ Jak opakovaně upozornila Marvanová, prokázat svůj nárok na náhradu škody může být pro nemálo poškozených při absenci odsuzujícího rozsudku velmi problematické. Bez prokázání viny v určitých situacích dokonce přiznat náhradu škody ani nelze.⁷⁴ Vinu přitom díky abolicí trestní soudy již vyslovit nemohou⁷⁵. Nadto je nutno zdůraznit, že zastavené kauzy probíhaly mnoho let zejména právě vzhledem ke složitému dokazování. Pokud státní orgány samy zápasily s objasněním případů některých pachatelů tolik let, nezdá se být přiměřené klást tak vysoké nároky na poškozeného, který v civilním řízení nese důkazní břemeno. Ministerstvo spravedlnosti přesto poškozené uklidňuje, že svých nároků dosáhnou⁷⁶, mohou dokonce využít bezplatné právní porady organizované Českou advokátní komorou v Praze a krajských městech.⁷⁷

Počet poškozených, stejně jako celková výše škody v zastavených kauzách, je pouze odhadován a zřejmě nikdy neuslyšíme přesné celkové vyčíslení. Jak nicméně dne 9. ledna 2013 na brífinku s novináři uvedl Nejvyšší státní zástupce: *"U jednotlivých kauz se škoda pohybuje od 300 milionů do 1,75 miliardy korun. U některých kauz je poškozený pouze jeden, někdy jsou jich tisíce."*⁷⁸

Osobně však naprosto souhlasím s Novotným, který připomenul⁷⁹, že **v otázce poškozených nejde jen o náhradu škody**. Zejména u obětí trestných činů, kdy došlo k citelnému zásahu do jejich osobní sféry, jsem přesvědčená, že jde spíše o potrestání pachatele, o spravedlnost, než o finanční zadostiučinění. Ústavní soud se však k tomuto ve svém usnesení Pl. ÚS 4/13 vyjádřil tak, že *„Ústavně zaručené subjektivní právo fyzické nebo právnické osoby na to, aby jiná osoba byla trestně stíhána, (...)*

⁷³ Pokud už o něm civilním soudem samozřejmě nebylo rozhodnuto.

⁷⁴ Např. pokud nebude prokázáno, že žalovaný se vůči žalobci dopustil podvodu.

⁷⁵ Leda by poškozený požádal o pokračování v řízení dle § 11 odst. 3 TR.

⁷⁶ Na popud Ministerstva spravedlnosti byla rovněž přijata novela zákona o soudních poplatcích, díky níž poškození, kteří vymáhají náhradu škody způsobenou amnestovaným trestným činem, nemusí v takovém řízení platit soudní poplatky (viz ust. § 11 odst. 2 písm. s) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění).

⁷⁷ Viz informace zveřejněné na internetových stránkách České advokátní komory, dostupné online z <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=10672>.

⁷⁸ Informace z výše uvedeného brífinku zveřejněné na portálu Lidových novin, dostupné online z <http://m.ihned.cz/c1-59091150-amnestie-zastavi-az-18-kauz-vrchni-zastupcu> [cit. 20. března 2014].

⁷⁹ Novotný při semináři na Právnické fakultě, Univerzity Karlovy.

neexistuje.⁸⁰ Jednou ze základních funkcí státu přitom je ochrana práv a svobod občanů, jejich životů a zdraví, vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku i majetkových hodnot. Ústavní soud poškozeným pouze vzkázal, že „*chápou-li (...) v jednotlivých – aboliční části amnestie dotčených – řízeních toto rozhodnutí jako konkrétně kontroverzní, procesně tíživé, resp. i ohrožující jejich subjektivní „důvěru v právo“, má Ústavní soud pro takové postoje pochopení*“⁸¹, nicméně amnestií jako takovou se odmítl zabývat (viz dále).

Osoby poškozené nepřiměřenou délkou trestního stíhání

V souvislosti s aboličním ustanovením bylo mnohokrát opakováno, že nepřiměřeně dlouhé trestní stíhání vede k porušení práva na spravedlivý proces, jež zaručuje čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁸² i čl. 38 Listiny základních práv a svobod. Jak bylo uvedeno výše, odůvodnění abolicie judikaturou Evropského soudu pro lidská práva či judikaturou Ústavního soudu dosti pokulhává. Avšak (jakkoliv je třeba znovu zdůraznit, že dobu vedení řízení je třeba posuzovat striktně individuálně) pokud se délka řízení prokáže jako nepřiměřená, skutečně došlo k porušení práva na spravedlivý proces dotčené osoby. V takových případech Evropský soud pro lidská práva na základě podaných stížností pro státy vyvozuje následky, zejména ve formě přiznaných odškodnění pro stěžovatele. Stát se takovému rozsudku ESLP může vyhnout v případě, že před rozhodnutím *sám uzná, že čl. 6 Úmluvy porušil, a zjedná nápravu* (například finanční kompenzací, snížením ukládaného trestu či příp. zastavením řízení). Za účinnou nápravu však zastavení řízení nelze vždy považovat⁸³, přičemž loňská amnestie navíc neobsahuje žádné ustanovení, jež by uznávalo porušení Úmluvy.⁸⁴ Proto je pravděpodobné, že z pohledu ESLP budou některé osoby amnestované podle čl. II nadále vnímány jako osoby poškozené neadekvátně dlouhým⁸⁵ řízením. Zastavení dotčených řízení udělením abolicie tak pro Českou republiku z hlediska možného rozsudku ESLP nic nevyřešilo.

⁸⁰ Bod 36. usnesení Ústavního soudu pl. ÚS 4/13.

⁸¹ Bod 40. usnesení Ústavního soudu pl. ÚS 4/13.

⁸² Dále také Evropská úmluva či Úmluva.

⁸³ Srov. např. rozhodnutí ESLP ve věci Vasilev a další proti Bulharsku ze dne 8. 11. 2007, č. 61257/00.

⁸⁴ POSPÍŠIL I., POPOVIČOVÁ L. Excesivní délka trestního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní realita. Státní zastupitelství 2/2013.

⁸⁵ Vzhledem k individuálnímu posouzení jejich případu.

Počet stížností k ESLP pro porušení čl. 6 Úmluvy se naopak může ještě zvýšit. Toto ustanovení se totiž vztahuje na všechny strany řízení, tedy jak na obviněného, tak i na poškozeného⁸⁶. Poškození se však díky abolicí znovu ocitli na začátku svého boje. Odhlédneme-li tak od výše nastíněných problematických důsledků abolicí z hlediska dokazování či promlčení nároku, stále zbývá vyrovnat se s požadavkem vydání rozhodnutí v přiměřené lhůtě. ESLP na tuto lhůtu hledí tak říkajíc materiálně, a proto do celkové délky řízení započítává i předchozí řízení adhezní.⁸⁷ Z toho důvodu nejsou teoreticky vyloučeny ani žaloby ze strany poškozených, kteří se díky příliš dlouhým řízením, navíc v kombinaci s abolicí (viz výše), nedomohli svých práv bez zbytečných průtahů.⁸⁸

2.4. Kriminologické aspekty

Amnestie Václava Klause díky svému rozsahu i způsobu, jakým byla (ne)odůvodněna, přinesla s diskuzí nad místem institutu amnestie v moderním právu⁸⁹ také úvahy nad tím, jaký vliv má vydávání amnestií z pohledu kriminologického. Je nasnadě, že časté či dokonce předvídatelné vydávání amnestií může narušit preventivní účel trestání, a tedy může negativně působit i na hladinu kriminality ve společnosti. K podpoře takového tvrzení bych nejprve ráda uvedla pár slov k vlivu trestní politiky na kriminalitu ve společnosti, k účelu trestání i trestního práva jako celku.

Cílem trestní politiky státu je boj proti kriminalitě. Činí tak zejména stanovením pravidel a zajišťováním podmínek pro účinné odhalování, trestání a v neposlední řadě i prevenci trestné činnosti. Její nástroje jsou tedy jak právní (zejm. trestní právo, správní právo, ústavní právo), tak mimoprávní (např. finanční zajištění fungování souvisejících činností, osvěta aj.) Trestní právo jako jeden z předních nástrojů trestní politiky státu sleduje stejné cíle, tudíž v nejširším slova smyslu ochranu práv a oprávněných zájmů

⁸⁶ Poškozeného ve smyslu § 43 TŘ.

⁸⁷ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Calvelli a Ciglio proti Itálii ze dne 17.1.2002, č. 32967/96.

⁸⁸ POSPÍŠIL I., POPOVIČOVÁ L. Excesivní délka trestního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní realita. Státní zastupitelství 2/2013.

⁸⁹ K obecným argumentům pro a proti amnestii viz bod 1.3.

osob, společnosti i ústavního zřízení před taxativně stanovenými trestnými činy.⁹⁰ Kromě ochranné funkce u něj můžeme rozeznat funkci preventivní, regulativní a represivní. Tyto funkce jsou vzájemně provázané: „*Ke zvýšení účinnosti generální i speciální prevence přispívá zejména spravedlnost a neodvratnost trestu a včasnost jeho ukládání.*“⁹¹ – tedy neodvratná, včasná a spravedlivá represe. K takové represí v demokratickém právním státě přitom může docházet pouze za podmínek, které jsou předem přesně stanoveny a známy jak pro orgány státu, tak pro potenciální pachatele a jejich oběti.⁹²

V oblasti kriminality působí preventivně zejména hrozba dopadení a následného potrestání. Pravděpodobnost dopadení a potrestání (samozřejmě ve spojení s používáním účinných, přiměřených trestů) lze označit za „rizikovost“ trestné činnosti pro potenciální pachatele. Přitom, jak presumuje kriminalistická teorie racionální volby, pachatelé se uchylují k páčání trestné činnosti zejména ve chvíli, kdy její výnosy⁹³ jsou lákavější než s ní spojená rizika.⁹⁴ „Rizikovost“ trestného jednání v očích potenciálních pachatelů klesá např. v situacích neefektivního systému odhalování trestné činnosti či jejího nedůsledného postihování. Právě myšlenka na neodvratnost trestu je však u potenciálního pachatele logicky oslabena předvídatelným vydáváním amnestií. Na tuto skutečnost poukazoval Novotný již v roce 1969. Na konkrétních příkladech ukázal, jak se u recidivujících osob „*amnestijními i jinými zásahy podařilo vypěstovat pocit, že jí všechno vcelku projde, a vštípit jí [opakovaně trestané pachatelce], že se nemusí vzdávat naděje na odvrácení trestu ani po svém odhalení (...). Taková naděje může paralyzovat i pohrůzku sebepřísnějším trestem.*“⁹⁵

⁹⁰ Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v České republice, dostupné online z <http://www.justice.cz/zresortu/koncepce2.html#AI>. JELÍNEK J. a kol. Trestní právo hmotné, s. 24.

⁹¹ KUČHTA J., VÁLKOVÁ H. a kol., Základy kriminologie a trestní politiky, s. 187.

⁹² Také „*smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů.*“ [citace usnesení Ústavního soudu, ÚS 47/1998 Sb.]

⁹³ Výnosy jsou myšleny nejen finanční prostředky aj. materiální hodnoty, ale také např. sexuální uvolnění, pomsta, uvolnění napětí aj. [ECK, J. E., CLARKE, R. V., Analýza kriminality v 60 krocích, s. 93; dostupné také online z http://www.popcenter.org/library/reading/PDFs/60steps_czech.pdf.] [cit. 20.3.2014].

⁹⁴ ECK, J. E., CLARKE, R. V., Analýza kriminality v 60 krocích, s. 35; dostupné také online z http://www.popcenter.org/library/reading/PDFs/60steps_czech.pdf.] [cit. 20.3.2014].

⁹⁵ NOVOTNÝ, O. O trestu a vězeňství: Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti, s. 137.

Jelikož je individuální prevence propojena s prevencí generální, nelze nad takovými důsledky amnestií na jednotlivé pachatele zavírat oči. Přestože někteří zastánci amnestií uvádějí, že právě odpuštění může do budoucího života odsouzeného přinést více dobra než výkon zbytku trestu, tato „argumentace druhou šancí“ ve světle dosavadních zkušeností poněkud zaostává. V obdobné situaci, po amnestii Václava Havla z ledna roku 1990, totiž nabídnutou šanci využila jen menšina amnestovaných⁹⁶. Právě tato amnestie přitom mohla posloužit jako příklad pro ponaučení do budoucna. Svým rozsahem tehdy způsobila ve společnosti velkou vlnu nevole a byla jedním z faktorů (byť ne rozhodujícím), který vedl k nárůstu kriminality⁹⁷. „*Je pravda, že propuštění právě těchto pachatelů [pachatelů závažných trestných činů nebo odsouzených z různých důvodů označených jako osoby nebezpečné] vedlo ve svých důsledcích ke vzniku euforie a představě o beztrestnosti nebo snížené trestnosti za spáchané zločiny i u ostatních kriminálních živlů, v dobách amnestie užívajících si svobody. Důsledkem byl zvýšený výskyt trestné činnosti u této kategorie pachatelů. Uvedený názor lze doložit zvýšeným počtem trestných činů spáchaných recidivisty propuštěnými z výkonu trestu dávno před rokem 1990.*“⁹⁸

Také v souvislosti s poslední amnestií dosud dostupné informace ukazují na nárůst kriminality, a to o 7 procentních bodů oproti roku 2012⁹⁹, byť zde je třeba zdůraznit, že amnestie nebyla jediným důvodem tohoto nárůstu. Každopádně dle zveřejněných statistik Policie ČR¹⁰⁰ bylo v roce 2013 znovu stíháno necelých 40 % osob propuštěných na základě amnestie z výkonu trestu odnětí svobody, přičemž jak vidno tato data zahrnují pouze amnestované osoby z výkonu trestu odnětí svobody. Statistika týkající se opětovného páchaní trestné činnosti amnestovaných bude v následujících letech jistě doplňována a snad i rozšířena o ostatní kategorie amnestovaných. Rovněž ještě logicky nejsou známy celkové počty amnestovaných, kteří nesplnili podmínku jim

⁹⁶ MAREŠOVÁ, A. Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci? In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze, s. 14.

⁹⁷ MAREŠOVÁ, A. Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci? In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze, s. 7.

⁹⁸ MAREŠOVÁ, A. Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci? In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze, s. 8.

⁹⁹ Prezentace Policie ČR, Kriminalita za rok 2013. Dostupná také online z www.policie.cz/.../prezentace-k-prubehu-tiskove-konference-ppt.aspx. [cit. 20.3.2014].

¹⁰⁰ Prezentace Policie ČR, Kriminalita za rok 2013. Dostupná také online z www.policie.cz/.../prezentace-k-prubehu-tiskove-konference-ppt.aspx. [cit. 20.3.2014].

stanovenou v čl. III poslední amnestie, neboť tato podmínka je stanovena v délce 5 let.¹⁰¹

Po amnestii v roce 1990 se ukázalo, že „(...) na recidivu amnestovaných měla vliv mimo jiné (ne rozhodující!) i společnost, která se s amnestií a začleněním amnestovaných nedovedla racionálně vypořádat, že společenské reakce byly především emotivní (bezdůvodně příliš kladné a bezdůvodně příliš záporné) a málo pragmatické.“¹⁰² V tomto směru si bohužel nejsem jistá, jestli se dnes ocitáme v jiné situaci. Je otázkou, nakolik se společnost dokáže s amnestií vypořádat a přijmout, že fakt, že nemálo odsouzeným byly jejich tresty prominuty, již nelze změnit¹⁰³. Uvidíme, zda společnost tentokrát amnestovaným pomůže se k páchání trestné činnosti nevrátit, či jim po negativních zkušenostech budou lidé spíše zavírat dveře než nabízet nové příležitosti.¹⁰⁴

2.5. Aplikační aspekty

2.5.1. K obecným otázkám rozhodování o použití amnestie

Udělení amnestie je aktem obecným, nikoliv individuálním.¹⁰⁵ Proto je k tomu, aby byla příslušná amnestie použita na konkrétní osobu, třeba určit, zda se na ni vztahuje. Zde je třeba rozlišit případy agraciace, abolicie a rehabilitace.

2.5.1.1. Rozhodování o aplikaci agraciace

Zdánlivě jednoduchým se může jevit rozhodování o aplikaci agraciace, neboť na ni pamatuje speciální ustanovení trestního řádu. § 368 TŘ stanoví, že „Rozhodnutí o tom, zda a do jaké míry je osoba, již byl pravomocně uložen trest, účastna amnestie, učiní soud, který rozhodl v prvním stupni. Odpykává-li si taková osoba v době rozhodování trest odnětí svobody, učiní rozhodnutí soud, v jehož obvodu se trest vykonává. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.“

¹⁰¹ Blíže viz bod 2.5.2.3.

¹⁰² MAREŠOVÁ, A. Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci? In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze, s. 13.

¹⁰³ Blíže viz bod 2.8.

¹⁰⁴ Na druhou stranu samozřejmě nelze pomáhat tam, kde pomoc není vítána.

¹⁰⁵ K právní povaze amnestie viz bod 1.1., 2.7.

Na první pohled jasné ust. § 368 TŘ v sobě skýtá několik aplikačních oříšků.

Příslušnost soudu

První zmínku bych ráda věnovala příslušnosti soudů podle § 368 TŘ. Ve většině případů nedochází k pochybám, neboť dojde k aplikaci § 368 věty první trestního řádu, přičemž, který soud rozhodoval v prvním stupni je vždy bez debat. U osob, kterým bylo uloženo více trestů různými soudy, o jejich účasti na amnestii rozhodují všechny tyto dotčené soudy, ať už okresní či krajské, každý ohledně jím uloženého trestu.

Složitější situace mohou vyvstat v případech, kdy se odsouzený v době rozhodování o účasti na amnestii nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Jelikož § 368 TŘ upravuje pouze místní příslušnost soudů¹⁰⁶, věcná příslušnost se bude posuzovat podle obecných pravidel¹⁰⁷. Z tohoto důvodu mohou být i v tomto případě u jednoho odsouzeného k rozhodnutí o jeho účasti na amnestii příslušné dva soudy – okresní i krajský, každý ohledně trestu uloženého za trestný čin náležející do jeho kompetence. Zejména v případě krajského soudu nacházejícího se v obvodu příslušné věznice však nejčastěji půjde o první setkání s kauzou odsouzeného, což mj. znamená nutnost vyžádat si související spisy. Díky tomu však vzniká nežádoucí prodleva ve vydání rozhodnutí.¹⁰⁸

Tato zdržení nejčastěji nastává také u podmíněných propuštění z trestu odnětí svobody. Současné znění ust. § 368 věty druhé TŘ zakládá místní příslušnost v případě, kdy si odsouzený *odpykává* trest odnětí svobody. Za „odpykávání“ trestu plnění podmínek propuštění dle mého názoru nelze považovat¹⁰⁹. Tudíž, a contrario, by mělo být použito ustanovení § 368 věty první TŘ a rozhodovat by v takovýchto případech měl soud, který rozhodl v prvním stupni.¹¹⁰ Opačný závěr, tedy aplikace věty druhé

¹⁰⁶ § 368 ve spojení s ust. § 12 odst. 3 TŘ a dále viz např. formulace ust. § 333 odst. 1 TŘ a contrario.

¹⁰⁷ §16, §17 trestního řádu.

¹⁰⁸ GRÍVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 33

¹⁰⁹ Za odpykávání trestu lze dle mého názoru považovat toliko výkon takového trestu (byť příp. přerušeny výkon, viz. dále judikát R 10/1991). To ostatně vyplývá i ze znění samotného ust. § 368 věty druhé, kde zákon hovoří o odpykávání trestu právě v souvislosti s jeho výkonem.

¹¹⁰ K takovému výkladu se ostatně přiklonila i praxe. [GRÍVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 33. Rozhodovací praxe Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.]

příslušného ustanovení, by bylo možné opřít o analogickou aplikaci judikátu Rt 10/1991^{111,112}, který se vyjadřuje k přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Kromě již uvedené argumentace výkladem § 368 TŘ lze takovému řešení namítat i fakt, že by se otázka příslušnosti soudu takovouto interpretací spíše zkomplikovala (viz výše).

Z výše uvedeného vyplývá, že by zřejmě prospěla změna ustanovení § 368 TŘ tak, jak ji navrhuji Gřivna a Říha¹¹³, tj. aby o účasti na amnestii podle věty druhé tohoto ust. rozhodovaly vždy okresní soudy, v jejichž obvodu odsouzený vykonává, nebo naposledy před podmíněným propuštěním vykonával trest odnětí svobody, tzn. ty samé soudy, které jsou příslušné k rozhodování o podmíněném propuštění¹¹⁴. Jelikož jsou s případem daného odsouzeného seznámeny a mají k dispozici příslušné spisy, nedocházelo by ke zbytečným průtahům ani administrativním nákladům.

Průtahy spojené s vyžádáním spisu se v praxi výrazně projevují u rozhodování o trestech uložených vedle trestu odnětí svobody. Dle jazykového výkladu § 368 TŘ by sice soud měl rozhodnout o tom, zda je odsouzený účasten amnestie celkově, tedy ohledně všech jeho trestů, takový postup by však byl nepřiměřeně časově náročný. V praxi se v zájmu práv odsouzených v souladu se zásadou rychlosti dle § 2 odst. 4 TŘ rozhoduje nejprve o vykonávaných trestech odnětí svobody a až následně o trestech dalších¹¹⁵. Posledně zmíněná rozhodnutí už po propuštění odsouzeného připadají dle ustanovení § 368 TŘ soudům rozhodnuvším v prvním stupni.¹¹⁶

¹¹¹ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 32.

¹¹² První věta judikátu Rt 10/1991 zní: „Ustanovení § 368 věta druhá TrŘ, podle kterého rozhodnutí o aplikaci amnestie u osoby odpykávající v době rozhodování trest odnětí svobody, učiní soud, v jehož obvodu se trest vykonává, je třeba použít i tehdy, jestliže byl výkon trestu odnětí svobody přerušen.“

¹¹³ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 33.

¹¹⁴ § 333 odst. 1 TŘ.

¹¹⁵ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 32.

¹¹⁶ Pro úplnost doplňuji, že otázkou příslušnosti soudu při rozhodování o amnestii, se krom ust. § 368 TŘ zabývá též ust. § 370 TŘ, jakožto ustanovení speciální. Vztahuje se na případy, kdy odsouzenému byl uložen úhrnný nebo souhrnný trest, který nebyl dosud vykonán, a amnestií byl prominut pouze trest jen za některý z jím spáchaných trestných činů. V tomto případě soud odsouzenému nově stanoví přiměřený trest za trestné činy amnestií nedotčené. Takové rozhodnutí je činěno ve veřejném zasedání soudem, který trest uložil v prvním stupni. Oproti tomu rozhodnutí činěná dle ust. § 368 TŘ jsou vydávána v neveřejném zasedání, resp. samosoudcem bez nařízení jednání (§ 240 TŘ ve spojení s ust. § 368 TŘ).

(Ne)rozhodování v otázkách použití amnestie

Dalším úskalím ustanovení § 368 TŘ je užití sousloví „*rozhodnutí* (...) učiní soud“. Z takové formulace totiž pro soud vyplývají hned dvě věci. Za prvé, že soud toto činí z úřední povinnosti¹¹⁷, a za druhé, že o účasti odsouzeného na amnestii rozhoduje. Pokud má soud rozhodovat, jednoduchým jazykovým výkladem dojdeme k závěru, že v této věci tedy činí rozhodnutí. Dle ustanovení § 119 TŘ přitom „*Soud rozhoduje rozsudkem, kde to zákon výslovně stanoví; v ostatních případech rozhoduje, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesením.*“ Jelikož ustanovení § 366 a násl. TŘ o formě rozhodování mlčí, je zřejmé, že soud zde rozhoduje usnesením, a to písemným¹¹⁸, které je navíc třeba oznámit osobě, které se přímo dotýká, jakož i osobě, která k němu dala svým návrhem podnět.¹¹⁹ Ačkoliv však v trestním řádu nenajdeme zmínku o tom, že by soud rozhodoval pouze v případech, že se na odsouzeného amnestie použije, v praxi se negativní rozhodnutí zpravidla nevydávají.¹²⁰ K takové aplikaci praxe došla i přes doslovný výklad ustanovení § 368 TŘ, tedy, že soud rozhoduje „o tom, *zda a do jaké míry* je osoba (...) účastna amnestie“, přičemž použité výrazy dle mého názoru narážejí i na situaci, kdy soud rozhoduje, jestli vůbec příslušná osoba amnestie účastná je, ať už přitom dojde k jakémukoliv závěru. Domnívám se, že kdyby byla účelem zákonodárce aplikace tohoto ustanovení pouze na případy, kdy se na osobu amnestie vztahuje, bylo by užití termínu „*zda*“ nadbytečné. Ostatně rovněž Komentář Fenyka a kol. k ust. § 368 TŘ uvádí, že „*O účasti odsouzeného na amnestii rozhodne soud z úřední povinnosti ve formě usnesení.*“¹²¹, aniž by přitom jakkoliv taková rozhodnutí rozlišoval.

Praxi nicméně v nevydávání negativních rozhodnutí jednoznačně podporuje Komentář Šámala a kol.¹²², který k tomuto bez bližšího vysvětlení uvádí následující: „*Negativní rozhodnutí soud nevydává, a to ani k návrhu (zákon právo návrhu žádné*

¹¹⁷ § 2 odst. 4 věta první TŘ a contrario

¹¹⁸ § 136 odst. 1, odst. 2 TŘ a contrario.

¹¹⁹ § 137 odst. 1 TŘ

¹²⁰ GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 30.

Rozhodovací praxe Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.

¹²¹ STRÍŽ I., POLÁK P., FENYK J., HÁJEK R., Trestní zákoník a trestní řád 2. díl - Trestní řád, Linde Praha, a.s., Praha, 2010. S. 943. (Dále citováno jako Komentář Fenyka a kol.)

¹²² ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád - komentář, 7. Vydání, C.H.Beck, Praha, 2013. (Dále citováno jako Komentář Šámala a kol.)

osobě nesvěřuje).¹²³ Z časových důvodů je taková interpretace samozřejmě logická, neboť urychleně rozhodovat¹²⁴ o (ne)účasti všech odsouzených by jistě nebylo v možnostech soudů. Takové odchýlení od doslovného výkladu ustanovení § 368 TŘ je dle mého názoru snadno pochopitelné a omluvitelné, obzvlášť vzhledem k tomu, že je zjevně ve prospěch odsouzených¹²⁵. Nicméně zavedená praxe, kdy se negativní rozhodnutí mnohdy nevydává ani v případě podnětu odsouzeného k rozhodnutí o jeho účasti na amnestii¹²⁶, už se mi zdaleka nejeví jako vhodná. Důsledkem toho, že odsouzený v takovém případě zpravidla nemá k dispozici rozhodnutí, ale pouze vyrozumění o tom, že se na jeho případ amnestie nevztahuje¹²⁷, nemá odsouzený žádnou možnost k případné obraně, vyjma ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu dle ust. § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění. Nad rámec uvádím, že dle mého názoru skutečnost, že trestní řád v tomto případě výslovně neuvádí možnost kvalifikovaného návrhu s jasně danými konsekvencemi, ještě sama o sobě neznamena, že obviněný nemůže soudu zaslat prostý podnět či žádost o vydání rozhodnutí. Obzvlášť v případě, kdy soud by zde měl rozhodovat z úřední povinnosti (viz výše). Nakonec obdobně správní právo zná institut podnětu, který sice sám nevyvolává právní důsledky, avšak dobře slouží k upozornění správního orgánu na jevy, o nichž by se sám nemusel (včas) dozvědět či by na ně jinak nemusel (včas) zareagovat.

Připustíme-li, že na ust. § 368 TŘ lze nahlížet ze dvou pohledů, měla by zvolená varianta jeho interpretace v každém případě vést k co největší garanci práv dotčených osob. To v obecné rovině potvrzuje i Ústavní soud svým nálezem ze dne 8. července 1999 sp. zn. III. ÚS 505/98¹²⁸, když vyslovil, že „*K základním zásadám spravedlivého procesu (...) náleží - nikoli v poslední řadě - také ústavní požadavek přezkumu rozhodnutí soudu nižšího stupně soudem vyššího stupně, neboť jen tak se naplňuje*

¹²³ Komentář Šámala a kol., s. 4048.

¹²⁴ K požadavku rozhodovat v těchto věcech co nejrychleji viz dále.

¹²⁵ K neexistenci lhůt k rozhodnutí o účasti na amnestii viz dále.

¹²⁶ GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 30.

Rozhodovací praxe Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.

¹²⁷ GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 30.

¹²⁸ Uveřejněný pod č. 99 ve sv. 15 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, vydávané nakladatelsvím C. H.Beck, Praha.

ústavně zaručené základní právo na soudní ochranu (hlava pátá Listiny) a z ní vyplývající právo na spravedlivý proces; proto také tam, kde zákon, ať již z jakýchkoli důvodů, připouští dvojitý výklad, je v intencích zásad spravedlivého procesu nezbytné dát při jeho aplikaci přednost tomu z nich, který je ve své interpretaci s ústavním pořádkem republiky co nejvíce souladný.“

Domnívám se, že aby bylo možné v praxi rozhodovat v souladu se zněním trestního řádu, při garanci práv odsouzených, bylo by nejlepší znění ustanovení § 368 TŘ změnit tak, aby bylo jasné, že soudy v těchto věcech musí vydat rozhodnutí, nicméně jen tam, kde je odsouzený účasten amnestie, a v případech, kdy sám podá podnět k vydání rozhodnutí o jeho účasti na amnestii.¹²⁹

Lhůty pro rozhodnutí

K rozhodování soudu o použití amnestie si dovoluji přidat ještě poslední dvě poznámky. Za prvé je třeba připomenout, že soudu ustanovení § 368 TŘ nestanovuje pro rozhodnutí v těchto věcech *žádnou lhůtu*. Tudíž je třeba vycházet z obecných ustanovení trestního řádu, kdy je v § 2 odst. 4 věty druhé TŘ stanoveno, že orgány činné v trestním řízení musí trestní věci projednávat urychleně bez zbytečných průtahů, a dále věta třetí § 2 odst. 4 TŘ stanovuje, že trestní věci jsou projednávány s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech, jimiž je Česká republika vázána. Z ust. § 2 odst. 4 TŘ tedy pro soudy rozhodující o použití amnestie vyplývá požadavek urychleného rozhodování, který vystupuje do popředí zejména u aplikace amnestijních ustanovení vztahujících se na osoby nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, resp. ve výkonu trestu domácího vězení. Zbytečné průtahy v rozhodování o použití amnestie, kdy tato rozhodnutí mají čistě deklaratorní charakter¹³⁰, by vedly k zásahu do práva na svobodu amnestovaných odsouzených. V návaznosti na nečinnost soudu by pak mohla přicházet v úvahu i kompenzace dotčených odsouzených dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo

¹²⁹ Obdobně GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 30.

¹³⁰ Komentář Šámala a kol., s. 4048.

nesprávným úředním postupem, v platném znění (dále jen zák. č. 82/1998 Sb.)¹³¹ Odškodnění v případě udělené amnestie logicky nepřísluší za již vykonané tresty, resp. čas již strávený ve vazbě na základě amnestií zrušeného rozhodnutí, resp. zastavení trestního stíhání (srov. § 9 an. zák. č. 82/1998 Sb.). V úvahu by zde připadalo pouze užití ustanovení o nesprávném úředním postupu, kdy dle ust. § 13 zák. č. 82/1998 Sb. *nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.* Ten, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda či v tomto případě spíše nemajetková újma, má potom právo na náhradu škody či zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Tyto může uplatnit vůči Ministerstvu spravedlnosti (§ 6 odst. 1, odst. 2 písm. a) zák. č. 82/1998 Sb.) Důkazní břemeno, že došlo k zaviněnému porušení povinnosti vydat rozhodnutí v *přiměřené lhůtě*, zde samozřejmě nese navrhovatel (§ 18 zák. č. 82/1998 Sb.)¹³²

Opravné prostředky proti rozhodnutí o použití amnestie

Proti vydanému rozhodnutí o použití amnestie je přípustná stížnost dle ustanovení § 141 TŘ ve spojení s ust. § 368 TŘ. Podání takové stížnosti je omezeno jednak časově (dle ust. § 143 TŘ je třeba ji podat do tří dnů od oznámení usnesení), jednak stanovením poměrně úzkého okruhu aktivně legitimovaných osob. Oprávněnými k podání stížnosti dle ust. § 142 odst. 1 TŘ (ve spojení s ust. § 368 TŘ) jsou za prvé, osoba, které se usnesení přímo dotýká, dále osoba, která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje, a též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného. Shrňme-li tento výčet, proti usnesení o použití amnestie může stížnost podat pouze obviněný a státní zástupce¹³³. Ustanovení § 142 TŘ totiž sice nechává prostor pro doplnění osob oprávněných podat stížnost ve zvláštních případech¹³⁴,

¹³¹ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 31.

¹³² Ke kompenzaci odsouzených za porušení práva na spravedlivý proces v souvislosti s příliš dlouhým trestním řízením viz bod 2.3.

¹³³ Rozhodnutí o amnestii je činěno z úřední povinnosti, nikoliv na návrh. Nadto zákon k návrhu žádnou konkrétní osobu výslovně neopravňuje. Srov. Komentář Šámala a kol., s. 4048.

¹³⁴ Ust. § 142 odst. 1 TŘ: „*Nestanoví-li zákon něco jiného, může stížnost podat (...)*“

zákonodárce však této možnosti pro případy rozhodování o účasti na amnestii nevyužil.¹³⁵

Dle ust. § 142 odst. 1 TŘ může státní zástupce podat stížnost proti rozhodnutí o použití amnestie jak v neprospěch, tak ve prospěch odsouzeného. Oproti tomu odsouzený si podáním stížnosti své postavení zhoršit nemůže, v souladu se zásadou zákazu reformationis in peius.¹³⁶

Účinkem podané stížnosti je suspenze právní moci i vykonatelnosti, kdy z logiky věci zde není možná ani předběžná vykonatelnost. Co se týče devolutivního účinku, platí zde obecné pravidlo stanovené v ust. § 146 TŘ, tedy možná je zde autoremedura, pokud se změna původního usnesení nedotkne práv jiné strany trestního řízení. V ostatních případech o stížnosti rozhoduje nadřízený orgán¹³⁷.

2.5.1.2. Rozhodování o použití aboličních ustanovení amnestie

Příslušnost k rozhodování, forma rozhodnutí, opravné prostředky

Výše rozebrané ust. § 368 TŘ se výslovně týká osob, jimž byl pravomocně uložen trest, nelze jej tedy logicky vztahovat na případy *abolice*. Navíc nelze opomenout fakt, že k zastavení trestního stíhání může dojít v jeho různých fázích. Proto také o něm budou rozhodovat různé orgány. Příslušnými pro zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v ust. § 11 odst. 1 písm. a) TŘ, tj. z důvodu udělené amnestie (či milosti), jsou v přípravném řízení státní zástupce a v pozdějších stádiích řízení soud, a to i v odvolacím řízení.¹³⁸

O zastavení trestního stíhání se rozhoduje usnesením¹³⁹. V případě rozhodnutí státního zástupce může proti takovému usnesení podat obviněný nebo poškozený stížnost, jež má odkladný účinek¹⁴⁰. Rovněž jej může zrušit nadřízený státní zástupce

¹³⁵ Poškozený tedy proti rozhodnutí o použití agraciace stížnost podat nemůže.

¹³⁶ Viz ust. § 150 TŘ.

¹³⁷ Viz ust. § 147 TŘ.

¹³⁸ V případě, že trestní stíhání pro příslušný skutek ještě nebylo zahájeno, dojde k odložení věci usnesením, a to buď přímo policejního orgánu, nebo státního zástupce, dle ust. § 159a odst. 2 TŘ. Proti usnesení o odložení věci může poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek.

¹³⁹ § 119 TŘ.

¹⁴⁰ § 172 odst. 3 TŘ.

dle ust. § 174a TŘ. Stížnost s odkladným účinkem lze podat i v případě zastavení trestního stíhání soudem prvního stupně. Legitimaci k podání stížnosti má zde vždy státní zástupce, v některých případech¹⁴¹ i obviněný, nikoliv již poškozený¹⁴². Jediným případem, kdy proti zastavení trestního stíhání stížnost možná není, je případ, kdy o tomto rozhoduje druhoinstanční soud dle ust. § 257 odst. 2.¹⁴³ Ačkoliv se o této otázce vedly spory, a to zejména s ohledem na možnost analogické aplikace některých nálezů Ústavního soudu¹⁴⁴, Nejvyšší soud ČR v této věci již judikoval¹⁴⁵, že stížnost zde přípustná není a proti takovému rozhodnutí lze podat pouze dovolání.

Obviněný má dále při zastavení trestního stíhání (v kterékoliv fázi řízení, včetně řízení před odvolacím soudem) k dispozici zvláštní procesní prostředek, kdy může do tří dnů od oznámení příslušného rozhodnutí prohlásit, že na projednání věci trvá¹⁴⁶. V takovém případě bude vzhledem ke speciálnímu ust. § 227 TŘ aplikován zákaz reformationis peius, tedy nemůže dojít ke zhoršení postavení daného obviněného, a i v případě, že by byl obviněný výsledně uznán vinným, nelze mu uložit trest.¹⁴⁷

Otázka kvalifikace dotčeného skutku

Vzhledem k tomu, že abolice zasahuje do prozatím neskončeného řízení, nemusí být ještě zcela jasná právní kvalifikace dotčeného skutku. To je také jedním z argumentů pro zrušení tohoto institutu. Teprve v průběhu trestního řízení se totiž okolnosti případu postupně vyjasňují. Například může nastat situace, že až v hlavním líčení bude zjištěno, zda je třeba skutek posuzovat jako trestný čin úmyslný či nedbalostní, zda jej podřadit pod kvalifikovanou skutkovou podstatu či nikoliv apod. Takový rozdíl v nahlížení na skutek však může rozhodovat i při aplikaci či neaplikaci

¹⁴¹ § 188 odst. 3, § 314c odst. 5 TŘ.

¹⁴² § 188 odst. 3, § 314c odst. 5, § 223 odst. 3, § 231 odst. 3 TŘ.

¹⁴³ Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva o postupu při výkonu působnosti státních zastupitelství v souvislosti s aplikací čl. II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.2013 č. 1/2013 Sb. (souhrnná zpráva za období do 30. 6. 2013), s. 14, 15.

¹⁴⁴ Např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 86/98, sp. zn. III. ÚS 162/98, sp. zn. IV. ÚS 537/01 publikované pod čísly 79/1998, resp. č. 129/1999, resp. č. 25/2002 ve Sbírce nálezů a usn. Ústavního soudu.

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2013, sp. zn. 11 Tvo 2/2013.

¹⁴⁶ § 11 odst. 4, § 172 odst. 4, § 257 odst. 3 TŘ.

¹⁴⁷ Ačkoliv Pavlíček upozorňuje, že se jedná z hlediska ústavní konformnosti o sporné ustanovení, jelikož možnost, aby soud rozhodl o vině, ale neuložil trest, Ústava vůbec nezná. [PAVLÍČEK, V., O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, s. 166.]

abolice v případě, že by např. vylučovala trestné činy, za něž je možné uložit tresty převyšující určitou sazbu, či by byla určena čistě pro nedbalostní trestné činy. V souladu se zásadou rozhodování in dubio pro reo se tak ve výsledku abolice mohou někdy dotýkat širšího okruhu osob, než hlavy státu při jejich udělování zamýšlejí. Jindy nejistota kvalifikace vede ke složitým situacím, jako např. v případě kauzy řešené Ústavním soudem v roce 2006, kdy byl odsouzený původně obviněn z trestného činu spadajícího pod amnestii, nakonec však uznán vinným z trestného činu přísněji kvalifikovaného, z amnestie vyloučeného. Ústavní soud k tomu tehdy sdělil, že „Zastavení trestního stíhání se týká zásadně skutku a nikoliv jeho možného právního posouzení podle zvláštní části trestního zákona.

Orgány činné v trestním řízení při řešení otázky, zda se na obviněného vztahuje aboliční ustanovení amnestie prezidenta republiky, postupovaly v souladu se zákonem, jestliže nezastavily trestní stíhání za situace, kdy stíhaný skutek, právně kvalifikovaný původně jako trestný čin, na nějž se amnestie vztahuje, byl v dalším průběhu trestního stíhání právně posouzen jako jiný trestný čin, na nějž se amnestie nevztahuje. Není přitom rozhodné, zda důvodem změny právní kvalifikace bylo původně chybné právní posouzení skutku nebo změna důkazní situace.“¹⁴⁸

Právní kvalifikace se navíc může změnit i dodatečně a může následně vést k obnově řízení. Cestu takovému řešení otevřelo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 1991¹⁴⁹, jehož právní věta zní: „K podmínkám obnovy řízení v neprospěch obviněného: Při zkoumání, zda předmětem trestního stíhání je skutek, na který se vztahuje rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii, podle něhož v trestním stíhání již nesmí být pokračováno (abolice), a zda je tedy obnova řízení v neprospěch obviněného vyloučena [§ 279 písm. b) tr. ř.], je nutno vycházet z právního posouzení tohoto skutku, jehož by mělo být užito po povolení obnovy v neprospěch obviněného, nikoli z právního posouzení skutku v pravomocném odsuzujícím rozsudku, kterého se týká návrh na povolení obnovy řízení.“

¹⁴⁸ Usnesení Ústavního soudu publikované pod sp.zn. III. ÚS 173/06.

¹⁴⁹ Uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. Rt 56/1991.

Pokračující trestné činy a souběhy trestných činů

Vedle kvalifikace skutku by teoreticky mohly určité potíže při rozhodování o aboliici činit také případy pokračujících trestných činů či souběhů trestné činnosti.

K pokračujícím trestným činům se vyjadřuje přímo trestní řád, když ust. § 11 odst. 3 TR stanoví, že *týká-li se důvod zastavení trestního stíhání pouze některého z dílčích útoků pokračujícího trestného činu, nebrání to, aby se ohledně zbylé části takového činu konalo trestní stíhání.*

U vícečinného souběhu, kdy bylo více skutky spácháno více trestných činů, lze aplikovat obecnou zásadu, že každý z těchto skutků se posuzuje jako samostatný trestný čin. Tudíž by zde v tomto ohledu nemělo docházet k pochybám. Poměrně složitější situaci jednočinného souběhu, kdy abolicie nedopadá na všechny trestné činy, z jejichž spáchání je osoba obviněná, potom vyřešil rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. června 1999¹⁵⁰, a to následovně: *„Jestliže je podána obžaloba pro útoky obviněného, kterými se měl dopustit sice více trestných činů, avšak za okolností, kdy jsou spáchány jedním skutkem, lze o nich rozhodovat jen jako o celku jedním rozhodnutím. Dopadá-li proto na jeden z více těchto trestných činů aboliční rozhodnutí prezidenta republiky a na ostatní nikoli, není možné trestní stíhání zastavit. V řízení před soudem se postupuje tak, že se skutek kvalifikuje jen jako trestný čin nebo trestné činy aboličním rozhodnutím nedotčené, popř. jde-li o zprošťující rozsudek, zproští se obviněný obžaloby jen pro nedotčený trestný čin nebo trestné činy (ve výroku rozsudku se uvede, že se zproštěným skutkem měl obviněný dopustit jen amnestií nedotčených trestných činů). V odůvodnění odsuzujícího nebo zprošťujícího rozsudku pak soud vysvětlí, že kvalifikování skutku jako trestného činu, resp. trestných činů, na které dopadalo aboliční rozhodnutí prezidenta republiky, nebylo s ohledem na tato rozhodnutí použito.“*

¹⁵⁰ Uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. Rt 22/2000.

2.5.1.3. Aplikace rehabilitace

Co se týče *rehabilitace*, není otázka její aplikace zcela jednoznačně vyřešena, a tak ani soudy se k ní nestaví jednotně.¹⁵¹ Nabízí se tu více variant. Jednou z nich je rozhodnutí soudu dle ust. § 368 TŘ (příp. § 370 TŘ, blíže viz poznámka pod čarou č. 111) Jelikož toto ustanovení hovoří o osobách, jimž byl pravomocně uložen trest, a o účasti na amnestii (pozn. autorky: o účasti na amnestii obecně), byla by dle mého názoru jeho aplikace na rehabilitaci možná, přestože Komentáře¹⁵² v souvislosti s tímto ustanovením výslovně zmiňují pouze agraciaci. Tomuto řešení krom jazykového výkladu ust. § 368 TŘ nasvědčuje i skutečnost, že rehabilitace bývá nejčastěji spojena právě s agraciací, a dále potřeba posouzení, zda k zahlazení odsouzení skutečně dojde. Odsouzení se totiž vždy zahlazuje jako celek. Prezidentská rehabilitace (stanovovaná jako tzv. fikce neodsouzení), se proto neprojeví v případě, kdy odsouzenému bylo uloženo více trestů, z nichž u alespoň jednoho neuplynula doba k zahlazení, resp. nenastal účinek, že se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen.¹⁵³ Aby soud zahlazení odsouzení mohl komplexně posoudit, musí mít k dispozici související spisy. V případě rozhodování o užití amnestie nicméně výrazně vystupuje potřeba urychleného rozhodnutí. „*Především proto se nejméně v tzv. první vlně rozhodování o použití amnestie z praktických důvodů přiklonila praxe k řešení neuvádět přímo ve výroku, že se na odsouzeného čl. I odst. 3 Amn.*¹⁵⁴ *vztahuje, ale uvádět takový důsledek pouze v odůvodnění.*“¹⁵⁵ Jde o elegantní řešení, kdy se soudy na jednu stranu zcela nevyhnuly rozhodnutí v této věci, na druhou stranu předešly nemožnosti nápravy, ke které by došlo v případě omylu o aplikaci rehabilitace uvedené přímo ve výroku.

Dalším v praxi přijímaným řešením bylo uvedení čl. I odst. 3 přímo ve výroku, nicméně s odůvodněním, že se na odsouzeného hledí jako by „ve shora uvedené věci“

¹⁵¹ Rozhodovací praxe Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou. GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 36.

¹⁵² Komentář Šámala a kol., Komentář Fenyka a kol.

¹⁵³ Ust. § 105 odst. 5, odst. 6 TZ.

¹⁵⁴ Pozn. autorky: Použitím termínů „čl. I odst. 3 Amn.“ je míněn tento článek novoroční amnestie Václava Klause z r. 2013, který stanoví, že „*Na osoby, kterým se promíjí trest podle odstavců 1 a 2, se hledí, jako by nebyly odsouzeny.*“

¹⁵⁵ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 36.

nebyl odsouzen.¹⁵⁶ Možná by byla i varianta nerozhodování, kdy by si případnou rehabilitaci posoudil vždy později rozhodující soud v rámci předběžné otázky.¹⁵⁷ K takovému řešení se osobně nepřikláním a ohledně odůvodnění svého postoje odkazuji na bod 2.4.1.1, část „(Ne)rozhodování v otázkách použití amnestie“. Zde je přitom obzvláště třeba zdůraznit také princip právní jistoty. Přestože se praxe s rozhodováním o rehabilitaci zřejmě bez větších obtíží vypořádala, jsem názoru, že by právě z důvodu právní jistoty nebylo na škodu upravit tuto otázku v trestním řádu výslovně.

2.5.1.4. Pár slov závěrem

Jak bylo výše nastíněno, rozhodnutí o tom, zda konkrétní osoba je či není účastná amnestie, nemusí být vždy jednoduché. Dalším aplikačním problémům spojeným s institutem amnestie se věnuji v následující části své práce. Uvádím je již na pozadí amnestie Václava Klause, jak důvodu zasazení do konkrétního příkladu, tak vzhledem k tomu, že právě díky formulaci nejnovější amnestie se mnohdy více projeví. Přesto některé z nich, za současné právní úpravy, samozřejmě platí obecně.

2.5.2. K otázkám aplikace amnestijního rozhodnutí č. 1/2013 Sb.

2.5.2.1. Čl. I - Prominutí a zahlazení některých nepodmíněných trestů

Článek I rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii ze dne 1. ledna 2013 zní:

„(1) Promínám nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013 ve výměře nepřevyšující jeden rok.

(2) Promínám nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013 a pokud osoba, které byl trest uložen, dosáhla či v roce 2013 má dosáhnout věku 75 let a zároveň jí byl uložen trest ve výměře nepřevyšující 10 let.

(3) Na osoby, kterým se promíná trest podle odstavců 1 a 2, se hledí, jako by odsouzeny nebyly.“

¹⁵⁶ Rozhodovací praxe Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.

¹⁵⁷ GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 36.

Odstavec první tohoto článku nečiní větší aplikační problémy, mj. díky poměrně bohaté judikatuře k termínu nepodmíněných trestů odnětí svobody. Z jazykového výkladu tohoto ustanovení je zřejmé, že se má aplikovat pouze na tresty uložené rozhodnutími, které nabyly právní moci přede dnem 1.1.2013. Pochybnosti by mohly vzbuzovat případy, kdy byl nařízen výkon původně podmíněného trestu, či otázka tzv. přeměněných trestů, tyto případy však již dříve vyřešila judikatura¹⁵⁸, stejně jako ukládání souhrnných trestů po použití amnestie.¹⁵⁹ Jedinou nesrovnalost shledávám v aplikaci tohoto ustanovení i v situacích, kdy byl původní trest uložený ve výši převyšující jeden rok, nicméně před 1.1.2013 byl snížen individuální milostí prezidenta na výměru nižší jednoho roku.¹⁶⁰ Domnívám se, že v takovém případě se nejednalo o „uložení“ trestu, ale o jeho nové „stanovení“¹⁶¹ v souvislosti s příslušnou milostí, přičemž by se tedy měla brát v potaz původní výměra trestu. Vzhledem k zřejmě

¹⁵⁸ K podmíněně odloženým trestům se vyjádřil Krajský soud v Brně dne 12. 5. 1998 ve svém usnesení Rt 13/1999: „*Za nepodmíněný trest odnětí svobody ve smyslu čl. II. odst. 1 rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. 2. 1998 (uveřejněno pod č. 20/1998 Sb.) se považuje také trest odnětí svobody, jehož výkon byl původně podmíněně odložen, o němž bylo ke dni tohoto rozhodnutí podle § 60 odst. 1 tr. zák. pravomocně rozhodnuto, že se vykoná, pokud byl uložen za trestné činy uvedené v čl. I. rozhodnutí o amnestii, a nebyl-li dosud zcela vykonán.*“

K přeměněným trestům se vyjadřuje např. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 9. 1980, Rt 39/1981: „*Za nepodmíněný trest odnětí svobody podle čl. V písm. a) rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 8. května 1980 o amnestii se považuje i původně uložený trest nápravného opatření, resp. jeho zbytek, o němž bylo přede dnem amnestie podle § 45 odst. 2 tr. zák. pravomocně rozhodnuto, že se přemění v nepodmíněný trest odnětí svobody, jestliže byl uložen za úmyslný trestný čin a toto odsouzení nebylo zahlazeno.*“

Shodně judikatura Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.

¹⁵⁹ Např. stanovisko Nejvyššího soudu ČR Rt 36/1990 ze dne 24.5.1990: „*Ukládá-li soud pachateli souhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody a zruší-li podle § 35 odst. 2 tr. zák. výrok o předchozím nepodmíněném trestu odnětí svobody, zruší zároveň všechna rozhodnutí na zrušený výrok obsahově navazující, která pozbyla v důsledku zrušení uvedeného výroku o trestu podklad, a tedy i rozhodnutí o použití amnestie podle § 368 tr. ř., na jejímž základě byl zcela nebo zčásti prominut předchozí nepodmíněný trest odnětí svobody.*

Původně prominutý trest odnětí svobody nebo jeho část nelze po uložení souhrnného trestu započítat podle § 38 odst. 2 tr. zák. (k tomu srov. blíže č. 33/1982 Sb. rozh. tr.).

Po právní moci nového rozhodnutí je však třeba opět rozhodnout o použití agraciačního ustanovení amnestie, pokud ovšem jeho použití přichází v úvahu.“

¹⁶⁰ GRÍVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 34.

¹⁶¹ Obdobně jako se o stanovení trestu jedná v případě rozhodování podle ust. § 370 TŘ.

Nadto je třeba poukázat na rozdíl mezi přeměnou trestu a jeho zmírněním udělením milostí. Již v době uložení trestu, kupř. peněžitého či obecně prospěšných prací, je známo, že za splnění určitých daných kritérií může dojít k přeměně takového trestu v trest odnětí svobody. Oproti tomu udělení milosti nelze předem předvídat, jak z důvodu její mimořádnosti, tak také minimálně vzhledem k její nenárokovosti. Navíc je třeba zdůraznit, že ukládat tresty může dle čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, v platném znění, pouze soud.

mizivému počtu takových případů i závažnost takto promíjené trestné činnosti se však nejedná o žádný větší problém.

Obdobně odstavec druhý nečinil v praxi co do aplikace potíže. K užití odstavce třetího viz výše bod 2.4.1.3.

2.5.2.2. Čl. II – Zastavení trestního stíhání

Článek II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii ze dne 1. ledna 2013 zní: „*Nařizuji, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující deset let.*“

Přestože je tento článek z celé lednové amnestie nejkratší, vyvolal největší ohlasy, a to jak ohledně své formulace, tak i rozsahu. Vzhledem k tomu, že rozsahu tohoto článku se věnuji v bodě 2.2. své práce, ráda bych na tomto místě uvedla pár slov ke znění tohoto článku.

Prezident zde řízení, jež mají být zastavena, určil prostřednictvím jejich délky ke dni 1.1.2013.¹⁶² Současně zvolil termín trestní stíhání, tedy tu část trestního řízení, kdy již bylo obviněnému oznámeno usnesení o zahájení trestního stíhání. Jinými slovy, nařídil, aby byla zastavena ta trestní stíhání, u nichž od oznámení o zahájení trestního stíhání uplynulo více než 8 let. Určil přitom výjimku pro trestní stíhání vedené proti uprchlému. Vzhledem ke zdánlivě jednoduché formulaci tohoto ustanovení zde však přicházelo v úvahu více interpretací – vyloučení trestních stíhání vedených proti uprchlému *v době udělení amnestie, příp. v době rozhodování o použití amnestie, či kdykoliv v průběhu trestního stíhání.* Nejblíže smyslu tohoto ustanovení se ocitl (z formálního hlediska volnějši) výklad, který hned z počátku roku 2013 zaujali Gřivna s Říhou, tedy že *„Rozhodující bude, jakou dobu z celkového trestního stíhání tvořilo řízení proti uprchlému, které se nebude započítávat do prezidentem celkově stanovené doby 8 let.“*¹⁶³ Tento názor potvrdil, a z hlediska „odečítání“ šel následně ještě dál,

¹⁶² Ke stanovení tohoto časového limitu viz blíže bod 2.1.

¹⁶³ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 37.

Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 5. března 2003, sp. zn. Pl. ÚS 4/2013, když vyslovil myšlenku, že „Logicky se nabízí výklad restriktivní, a proto by kupříkladu v případě obviněných, kteří se jako uprchlí vyhýbali trestnímu stíhání, mohlo být uváženo, zda do rozhodné doby trestního stíhání (osmi roků) tomu korespondující dobu nezapočítat. Obdobně se otevírá výkladová otázka, zda přiměřeně nepostupovat i ve vztahu k těm, kteří (prokazatelně) zjevným obstrukčním chováním v řízení výlučně způsobili relevantní prodloužení jejich trestního stíhání, neboť i zde by mohl být zpochybněn samotný důvod aboličního rozhodnutí (...)“. Stejný postoj následně zaujal i Nejvyšší soud ČR.¹⁶⁴ Přesto minimálně zpočátku docházelo i k rozhodnutím opírajícím se o odlišné, výše nastíněné výklady, a to nejen u prvoinstančních soudů.¹⁶⁵

Jako problematická se mi jeví také otázka rozhodování o abolicí v případě přerušení trestního stíhání. Dle názoru Pavlíka, Přepechalové a Růžičky by v případě přerušení trestního stíhání mělo být ustanovení § 173 odst. 2 věta druhá, tedy pomnutí důvodů přerušení stíhání, chápáno materiálně, a tudíž by mělo dojít k vydání usnesení o pokračování v trestním stíhání podle ust. § 173 odst. 2 věta druhá TŘ a následně k zastavení trestního stíhání usnesením dle § 172 odst. 1 písm. d) TŘ.¹⁶⁶ Takový postoj zaujala i praxe, když podstatnou část abolicí zastavených trestních stíhání tvoří trestní stíhání předtím přerušena (zejména v přípravném řízení).¹⁶⁷ Osobně se přikláním k restriktivnějšímu výkladu ust. § 173 odst. 2 věty druhé, když totiž udělení amnestie není totéž co pomnutí důvodu přerušení trestního stíhání. Dle mého názoru by k zastavení trestního stíhání mělo dojít teprve až po standardním obnovení takového stíhání, tedy například po skončení doby vyhoštění obviněného cizince (viz dále a také poznámka pod čarou č. 164), samozřejmě za předpokladu, že by se ukázalo, že na případ daného obviněného abolicie dopadá. V souvislosti s čl. II amnestie 2013 totiž

¹⁶⁴ Např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. července 2003, č.j. 8 Tdo 661/2013-38: „(...) je nutno vycházet ze skutečné doby, po kterou se v průběhu neskončeného trestního stíhání konalo řízení proti uprchlému (...). Trestní stíhání je proto možno zastavit jen v případě, že matematický rozdíl celkové doby neskončeného trestního stíhání a v něm konaného řízení proti uprchlému představuje dobu delší než 8 let, a to k datu vyhlášení amnestie.“

¹⁶⁵ Viz např. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 1. 2013, sp. zn. 6 To 4/2013.

¹⁶⁶ PAVLÍK J., PŘEPECHALOVÁ K., RŮŽIČKA M. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. Státní zastupitelství 2/2013, s. 29.

¹⁶⁷ Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva o postupu při výkonu působnosti státních zastupitelství v souvislosti s aplikací čl. II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.2013 č. 1/2013 Sb. (souhrnná zpráva za období do 30. 6. 2013), s. 12. (Dále citováno jako Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství.)

vyvstává také otázka, zda dobu přerušení započítávat do doby 8 let určené jako hranice pro aplikaci abolicie. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že prezident v tomto článku stanovil překážku trestního stíhání v podstatě velmi podobnou institutu promlčení, byla by tu možná analogická aplikace ust. § 34 odst. 3 písm. b) TZ¹⁶⁸. Dobu přerušení trestního stíhání bych proto do doby 8 let nezapočítávala. K takovému názoru mě vede rovněž jazykový výklad pojmu „přerušení“ trestního stíhání. Nadto lze rovněž poukázat na podobnost prezidentem stanovené výjimky pro řízení vedené proti uprchlému a řízení přerušené z důvodu ust. § 173 odst. 1 písm. d) TR, konkrétně z důvodu vyhoštění obviněného. V druhém jmenovaném případě je situace pro orgány činné v trestním řízení z hlediska možnosti vedení řízení ještě nepříznivější než v případě uprchlého obviněného. Obviněný, nacházející se v příslušné době v cizině, tím totiž plní jemu uložený trest, resp. sankci uloženou mu správním orgánem¹⁶⁹, a tedy jej za uprchlého nelze označit¹⁷⁰. Přerušení řízení je tu tudíž na místě. Orgánům činným v trestním řízení však v takovém případě nezbyvá, než vyčkat na skončení doby vyhoštění příslušného cizince, a teprve pokud se obviněný nevrátí na území České republiky, resp. nedaří se ho kontaktovat na dostupné adrese v cizině¹⁷¹, připadá v úvahu postup dle ust. § 302 an. TR. Takové prodloužení trestního stíhání přitom jistě nelze klást za vinu orgánům činným v trestním řízení. Domnívám se proto, že započítávání doby přerušení trestního stíhání do zkoumané délky trestního stíhání jde minimálně v některých případech proti smyslu abolicie uvedené v čl. II. Názor, že v některých případech přerušovaných trestních stíhání není pro aplikaci čl. II amnestie

¹⁶⁸ Do promlčecí doby se nezapočítává doba, po kterou bylo trestní stíhání přerušeno.

¹⁶⁹ Krom rozhodnutí soudu o vyhoštění zná české právo také institut tzv. správního vyhoštění, které obviněnému může být uděleno jak na poměrně krátkou dobu, kupř. jednoho roku, tak také až na 10 let (viz § 119 odst. 1 písm. a) zák. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, v platném znění). Jak v případě vyhoštění uloženého soudem, tak v případě tzv. správního vyhoštění bude po tuto dobu trestní stíhání přerušeno a znovu obnoveno až po odpadnutí tohoto důvodu.

¹⁷⁰ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.6.2002, sp.zn. 5 Tz 96/2001: „*Pachatel se vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině zejména tehdy, opustil-li území České republiky, případně zdržuje-li se v cizině v tomto úmyslu. Samotný jeho pobyt v cizině však není důvodem pro řízení proti uprchlému.*“

¹⁷¹ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2007, sp.zn. 3 Tdo 340/2007: „*Řízení proti uprchlému podle § 302 an. tr. ř. je závažným zásahem do zákonných práv obviněného, kterému není umožněno je v plné šíři uplatnit, a proto je nezbytné, aby před rozhodnutím o takovém způsobu řízení byly vyčerpány všechny možnosti a zákonné nástroje pro objasnění otázky, proč se obviněný na předvolání nedostavuje. Rozhodně nemůže pro zahájení řízení proti uprchlému postačovat pouhé konstatování, že se obviněný nezdržuje v místě svého bydliště, byť by taková úvaha mohla vycházet z opakovaně nevyzvednutých obsílek či předvolání zasílaných mu policejními orgány nebo soudem. Vždy je potřeba činit i další úkony a kroky, které mohou dát odpověď na otázku, na jakém místě se obviněný nalézá či proč se v místě svého bydliště nenachází (srov. nálezn. sp. zn. IV. ÚS 200/96, 6 Tdo 1426/2003).*“

místo, zastává (dle Zvláštní zprávy Nejvyššího státního zastupitelství¹⁷²) rovněž Okresní státní zastupitelství v Chebu.

Kromě přerušení trestního stíhání může dojít k jeho faktickému prodloužení také v situaci, kdy v rámci rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku dojde ke zrušení pravomocného rozhodnutí, jímž bylo toto stíhání původně ukončeno, a dále v případech opětovného zahajování trestního stíhání. I zde připadá v úvahu více možností počítání oněch 8 let (počítání této doby od prvotního zahájení trestního stíhání, od zrušení prvotního rozhodnutí, individuální posuzování jednotlivých případů)¹⁷³, a s názory na tento výpočet se lišila i rozhodovací praxe. Teprve ve druhé polovině roku 2013 bylo v tomto směru již jasno. K otázce opakovaně zahajovaných trestních stíhání zaujal stanovisko Nejvyšší soud, když dne 17.9.2013 v usnesení sp. zn. 4 Tdo 859/2013 uvedl následující: *„i dobu, po níž bylo proti obviněným vedeno v pořadí první trestní stíhání (...) je třeba do celkové doby pravomocně neskončeného trestního stíhání započítat, neboť (...) toto trestní stíhání nebylo pravomocně skončeno (bylo pouze dočasně zrušeno) a nové, v pořadí druhé trestní stíhání obviněných na předchozí trestní stíhání ve všech podstatných okolnostech navazovalo, zejména bylo vedeno pro totožný skutek, jenž měl zakládat stejný trestný čin.“*

Obdobné stanovisko Nejvyšší soud zaujal i k otázce počítání délky trestního řízení z hlediska čl. II amnestie v případech, kdy na základě mimořádného opravného prostředku bylo původně již pravomocné řízení ukončeno. Dne 29.8.2013 usnesením sp.zn. 11 Tdo 712/2013 odmítl dovolání Nejvyššího státního zástupce ve známé „kauze H-systém“ a uvedl mj. následující *„Pro posuzovanou věc je rovněž zcela příslušný právní názor obsažený v rozhodnutí pod č. 48/2011- I. Sb. rozh. tr. : „...Trestní stíhání...končí až odsouzením pachatele pravomocným výrokem o vině a trestu, resp. upuštěním od potrestání (§ 12 odst. 10, § 122 odst. 1 tr. ř.). Zrušením odsuzujícího pravomocného rozsudku, i když jen ve výroku o trestu, v řízení o mimořádných opravných prostředcích (o dovolání, stížnosti pro porušení zákona nebo obnově řízení) vzniká ve věci právní stav neskončeného trestního stíhání. Odsuzující výrok o vině, který*

¹⁷² Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství, s. 16.

¹⁷³ GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 37,38. PAVLÍK J., PŘEPECHALOVÁ K., RŮŽIČKA M. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. Státní zastupitelství 2/2013, s. 27, 28.

byl ponechán jako pravomocný, není překážkou pro následné zastavení trestního stíhání pro některý z důvodů jeho nepřípustnosti podle § 11 odst. 1 tr. ř. “(...)”¹⁷⁴

Jak již bylo několikrát zdůrazněno, článek II užívá pojmu trestní stíhání. Závěrem ke stanovenému limitu délky 8 let proto dodávám, že trestní stíhání lze zahajovat postupně pro další skutky a díky procesnímu pojetí skutku, zavedenému ust. § 12 odst. 12 TŘ, lze zahajovat také jednotlivě pro dílčí skutky pokračující trestné činnosti. Jelikož zastavení trestního stíhání je institutem procesněprávním, kloním se k názoru¹⁷⁵, že by se i délka trestního řízení měla v případě rozhodování o aplikaci čl. II posuzovat u každého trestního stíhání samostatně.^{176, 177}

Pro úplnost uvádím, že ani stanovení trestných činů, pro něž předmětné stíhání bylo vedeno, se neobešlo bez dohadů. Dodnes například není zcela dořešena známá kauza soudce Berky, kdy je (nejen v jeho případě) sporné, zda hranici trestní sazby deset let je třeba posuzovat v základní či zvýšené výměře (v případě soudce Berky zvýšené dle ust. § 108 TZ).¹⁷⁸

Domnívám se, že z výše nastíněné problematiky jasně vyplývá, že rozhodování o aplikaci tohoto článku nepatřilo k nejjednodušším. To ostatně dokládá i fakt, že tato otázka ještě do dnešního dne není ve všech případech dořešena.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.8.2013, sp. zn. 11 Tdo 712/2013.

¹⁷⁵ GRIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 37. PAVLÍK J., PŘEPECHALOVÁ K., RŮŽIČKA M. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. Státní zastupitelství 2/2013, s. 27.

Toto stanovisko zaujal také Nejvyšší soud České republiky, když ve svém usnesení ze dne 24.7.2013, sp. zn. 8 Tdo 661/2013 uvedl: „je nutné vzhledem k ustanovení § 160 odst. 1, 5 tr. ř. při posuzování podmínky délky trestního stíhání z hlediska článku II amnestie určovat okamžik zahájení trestního stíhání u každého skutku samostatně. Tato zásada se plně uplatní i u pokračujícího trestného činu (§ 116 tr. zákoníku), neboť podle § 12 odst. 12 tr. ř. skutkem se v procesním smyslu rozumí též dílčí útok pokračujícího trestného činu, není-li výslovně stanoveno jinak“

¹⁷⁶ Opačný názor je opíráno o tvrzení, že důsledkem použité amnestie je zánik trestní odpovědnosti, přičemž trestní odpovědnost jistě nemůže zaniknout pouze za část skutku.

[PAVLÍK J., PŘEPECHALOVÁ K., RŮŽIČKA M. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. Státní zastupitelství 2/2013, s. 27.]

¹⁷⁷ K právní povaze amnestie viz blíže bod 1.1.

¹⁷⁸ Případem by se na základě dovolání Nejvyššího státního zástupce měl zabývat Nejvyšší soud.

2.5.2.3. Čl. III - Zmírnění některých nepodmíněných trestů odnětí svobody

Článek III amnestie z ledna 2013 promíjí *nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky*, pravomocně uložené před 1.1.2013, *pokud byl uložen trest nepřevyšující 24 měsíců a zároveň nebyl trest uložen*

- a) *za zločin, při němž byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo*
- b) *za zločin proti životu a zdraví, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, anebo proti rodině a dětem, nebo*
- c) *osobě, která kromě trestné činnosti, o níž se rozhoduje podle tohoto článku, byla v posledních pěti letech před 1. lednem 2013 odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo která byla v posledních pěti letech před 1. lednem 2013 propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody, pokud se na ni nehledí, jako by odsouzena nebyla.*¹⁷⁹

Dále tento článek promíjí také *nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky*, pravomocně uložené před 1.1.2013, *pokud byl uložen trest nepřevyšující 36 měsíců a zároveň odsouzená osoba nejpozději v roce 2013 měla dosáhnout věku 70 let.*

V tomto článku tak došlo k rozšíření škály promíjených trestů oproti čl. I amnestie co do výše trestu, ovšem s vyloučením trestů uložených za spáchání nejzávažnějších trestných činů a trestů uloženým osobám opakovaně trestaným nepodmíněným trestem odnětí svobody (přesněji viz přesné znění výše). K prominutí zmíněných trestů došlo pod podmínkou, že se amnestovaná osoba nedopustí trestného činu v době odpovídající lhůtě pro zahlazení odsouzení. To vzhledem k výši promíjených trestů při aplikaci ustanovení § 105 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku znamená, že se amnestování nesmějí dopustit žádného trestného činu po dobu 5 let.¹⁸⁰ V souvislosti se stanovením podmínky se rozvířila debata o možnosti aplikace tohoto

¹⁷⁹ Toto ustanovení vyvolalo u některých státních zástupců otázku vzájemného vztahu jednotlivých ustanovení amnestie, konkrétně otázku, zda ohledně posuzování aplikace čl. III odst. 2 písm. c) mají nebo nemají být brány v potaz tresty, na něž dopadá čl. I amnestie. V praxi se v zásadě ustálilo pojetí, kdy z aplikace čl. III byly vylučovány všechny osoby, které byly kromě trestné činnosti, o níž se rozhodovalo podle čl. III, v posledních pěti letech odsouzeny k samostatným nepodmíněným trestům odnětí svobody, byť jim díky amnestii byly prominuty, a to i pokud byly tyto tresty v souvislosti s amnestií zahlazeny.

[In Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství, s. 18,19.]

¹⁸⁰ Oproti tomu podmínkou zahlazení podle § 105 TZ je vedení řádného života.

ustanovení v případě, kdy odsouzený formálně spadá do kategorie osob uvedených v čl. III, nicméně z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody byl již podmíněně propuštěn. V případech takových odsouzených totiž mohlo dojít k faktickému prodloužení podmínky. Někteří odborníci přitom namítali, že amnestie může být osobě pouze ku prospěchu a tudíž by poslední slovo ohledně její aplikace měl mít amnestovaný.¹⁸¹ Osobně se domnívám, že tomuto pojetí rozhodnutí o aplikaci amnestie nijak nebrání, neboť pokud by se amnestovaný nově stanovenou, delší, byť odlišnou, podmínkou cítil poškozen, může proti takovému rozhodnutí podat stížnost (viz bod 2.4.1.1).

Trestní řád výslovně upravuje pouze podmíněné udělení milosti, ust. § 369 TŘ však lze bez obtíží analogicky aplikovat taktéž na podmíněné udělení amnestie (v obou případech nicméně vzhledem k formulaci tohoto ustanovení dopadá pouze na případy agraciace). Chování amnestovaných z hlediska plnění prezidentem stanovených podmínek tedy sleduje soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Potřebné informace přitom získává z vlastní činnosti, dotazy na Policii České republiky a na příslušné obecní úřady i díky spolupráci se zájmovými sdruženími občanů. Jakkoliv soud sleduje plnění prezidentem nastolených podmínek, nemůže sám rozhodnout o tom, že amnestovaný je nedodržel. Tento názor je u nás již dlouhou dobu ustálený. Již roku 1964 tehdejší Nejvyšší soud ČSR judikoval¹⁸², že „o tom, zda odsouzený, kterému byl trest prominut milosti nebo amnestií prezidenta republiky, splnil uloženou podmínku či nikoli, nerozhoduje soud, nýbrž ministerstvo spravedlnosti.“ V dnešních podmínkách je praxe taková, že nesplnění podmínky konstatuje prezident, a to na základě posouzení zpráv od soudů o chování amnestovaných. Ty mu dohlížející soudy pravidelně zasílají prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti, odboru dohledu. Prezident republiky pak na základě těchto zpráv případně zasílá soudu sdělení, v němž konstatuje, že odsouzený podmínku uvedenou v čl. III odst. 1 amnestie porušil.¹⁸³ Příslušný soud¹⁸⁴ teprve na

¹⁸¹ Gřivna, Říha s odkazem na judikaturu Ústavního soudu nález sp. zn. I. ÚS 670/05, publikovaný pod č. 88/2006 ve Sb. NUS, svazek č. 41, případně i sp. zn. II. ÚS 254/08, publikovaný pod č. 197/2008 ve Sb. NUS, svazek č. 51. [GŘIVNA T., ŘÍHA J. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášena pod č. 1/2013 Sb. Trestněprávní revue 2/2013, s. 40.]

¹⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR č. 6/1964.

¹⁸³ V současné době jsou již na soudy doručovány jedny z prvních sdělení prezidenta o nesplnění podmínek stanovených loňskou amnestií.

základě takového sdělení přijme další opatření. Může v tomto případě nařídit výkon původně amnestovaného trestu, resp. jeho zbytku, rozhodnout o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení či výkon trestu odložit nebo výjimečně od výkonu trestu i upustit.¹⁸⁵

Ustanovení odst. 4 tohoto článku se závěrem vyjadřuje k situaci, kdy byl amnestií dotčen trest jen za některý z trestných činů, za něž byl uložen úhrnný nebo souhrnný trest, který nebyl dosud zcela vykonán. Tento odstavec vylučuje v souvislosti čl. III aplikaci ustanovení § 370 TŘ (tj. stanovení nového trestu na amnestií nedotčené trestné činy), když stanoví, že *jestliže prominutí trestu podle tohoto článku nelze vztáhnout na celou trestnou činnost, za niž byl uložen úhrnný nebo souhrnný trest, neužije se ho ani zčásti.*

Za povšimnutí stojí také skutečnost, že na rozdíl od agraciace stanovené v článku I a v článku IV zde není uvedeno ustanovení, že se na amnestované osoby hledí, jako by nebyly odsouzeny.

2.5.2.4. Čl. IV - Prominutí dalších trestů

Odst. 1 tohoto článku se vztahuje na podmíněně odložené tresty odnětí svobody pravomocně uložené před 1.1.2013, resp. na dvě skupiny těchto trestů. První z nich jsou veškeré podmíněně odložené tresty odnětí svobody uložené osobám, které nejpozději roku 2013 dosáhly věku 70 let. Druhou skupinu, uvedenou pod písmenem b), tvoří tyto tresty uložené ve výměře maximálně dvou let. Určité pochybnosti u některých zpočátku vzbudila nepřesná formulace tohoto ustanovení. Objevovaly se debaty ohledně toho, zda prezident zamýšlel amnestovat čistě podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody¹⁸⁶ nebo také podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem¹⁸⁷. Většinový názor odborníků k radosti odsouzených přisvědčil druhé variantě.

Odst. 2 tohoto článku promíjí tzv. alternativní tresty krom trestů peněžitých, tzn. tresty obecně prospěšných prací a nevykonané tresty domácího vězení, a jejich zbytky,

¹⁸⁴ Tj. soud rozhodnuvší v dané věci v prvním stupni. Jeho příslušnost vyplývá z ust. § 315 odst. 2 TŘ a nadto se shoduje s příslušností dle ust. § 369 TŘ.

¹⁸⁵ § 321an TŘ.

¹⁸⁶ § 81 TŘ.

¹⁸⁷ § 84 TŘ.

pravomocně uložené před 1.1.2013. Spíše než z aplikačního hlediska je tento odstavec zajímavý co do svého rozsahu a odůvodnění, kteréžto jsou předmětem jiné části mojí práce (viz bod 2.2., resp. 2.1.).

Odst. 3 tohoto článku následně doplňuje fikci neodsouzení pro osoby amnestované podle odst. 1 nebo 2. Potíže, které by teoreticky mohla vyvolávat amnestie podmíněných trestů odnětí svobody spolu s fikcí neodsouzení, již před mnoha lety vyřešil Nejvyšší soud ve svém usnesení Rt 48/1976¹⁸⁸. Ohledně ostatních případných úskalí (např. otázka přeměněných trestů, rehabilitace) lze odkázat na již výše uvedené, a není tedy nutné je tu znovu opakovat.

2.5.2.5. Čl. V - Společné ustanovení

Poslední článek amnestijního rozhodnutí stanoví, že trestným činem se rozumí též provinění spáchané mladistvým a trestem též trestní opatření uložené mladistvému. Toto ustanovení nepřineslo žádné aplikační potíže.

¹⁸⁸ Právní věta usnesení Nejvyššího soudu ČR č. Rt 48/1976: „Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii, jímž se tresty podmíněně odložené promíjejí s účinkem, že se dnem tohoto rozhodnutí na odsouzeného hledí, jako by nebyl odsouzen, brání soudu, aby teprve po uplynutí zkušební doby, k němuž by došlo až po vyhlášení amnestie, rozhodoval o tom, zda se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil. Pouze v případě, v němž by podmíněně odsouzenému uplynula zkušební doba ještě před vyhlášením takového rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii, byl by soud povinen provést šetření o tom, zda se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil či nikoliv. V takovém případě by použití amnestie přicházelo v úvahu jen tehdy, jestliže by soud došel k závěru, že se podmíněně odsouzený neosvědčil.“

2.6. Vláda, premiér a amnestie

Amnestie z ledna letošního roku nám krom jiného také ukázala, jak rozdílně je možné nahlížet na příslušná ustanovení Ústavy. V otázce postavení vlády v souvislosti s amnestijními rozhodnutími např. tehdejší ministr financí M. Kalousek prohlásil, že odpovědnost vlády zde „*není za důsledky, ale za provedení*“ amnestijního rozhodnutí.¹⁸⁹ Někteří další členové vlády se dokonce vyjadřovali tak, jakoby s amnestií neměli nic společného. Přitom bylo poukazováno zejména na fakt, že nebyla před jejím vyhlášením ve vládě vůbec projednávána.¹⁹⁰ Ústava však v tomto směru hovoří jasně – podepisuje premiér, odpovídá vláda. Nejedná se přitom pouze o otázku amnestie, kdy premiér jedná za celou vládu jako celek,¹⁹¹ přičemž v Ústavě ani v Jednacím řádu vlády nenajdeme ustanovení, které by ho zavazovalo předem se s ostatními členy vlády jakkoliv domlouvat.

Diskuze zavládla též kolem samotné kontrasignace. Premiér Nečas totiž uvedl, že „*udělení amnestie i její rozsah a odůvodnění [je] plně v kompetenci prezidenta a premiér se na jejím formulování nemůže podílet. Je (...) ústavní zvyklostí, že předseda vlády amnestii prezidenta kontrasignuje. Tím stvrzuje, že je amnestie z právního hlediska v pořádku a že vláda tento akt realizuje a za jeho realizaci přebírá odpovědnost. Nemusel by ji podepsat pouze v případech, kdyby byl tento akt zjevně protiprávní, a to se v tomto případě nestalo. Takže jsem amnestii nemohl nepodepsat.*“ „*Nejde o takzvanou politickou kontrasignaci, ale o právní kontrasignaci.*“¹⁹² S takovým tvrzením (snad kromě tehdejšího ministra Blažka) však nesouhlasí ani odborníci ani Václav Klaus, kteří v tomto ohledu našli společnou řeč. Pokud by kontrasignace skutečně byla v podstatě jen formalita, pak by rozdělení prezidentských pravomocí mezi čl. 62 a čl. 63 Ústavy v podstatě ztrácelo smysl, a jak upozornil Kudrna¹⁹³, znamenalo by to také posun k poloprezidentskému systému. Dále je třeba říci, že neodepření

¹⁸⁹ M. Kalousek v pořadu České televize Otázky Václava Moravce v neděli 6.1.2013.

¹⁹⁰ Odpověď na žádost o sdělení informací podanou P. Havlíkem Úřadu vlády, dostupné online z www.obcanecz.cz/wp.../Urad_vlady_CR-komunikace-amnestie.pdf, [cit. březen 2013].

¹⁹¹ Srov. čl. 77 odst. 1 Ústavy.

¹⁹² P. Nečas dne 9.1.2013 v rozhovoru pro portál iDNES.cz, dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/premier-petr-necas-vysvetluje-amnestii-f00-domaci.aspx?c=A130109_092059_domaci_kop, [cit. březen 2013].

¹⁹³ KUDRNA J., Ústavní převrat v přímém přenosu. Komentář zveřejněný na portálu ihned.cz, dostupný online z <http://dialog.ihned.cz/komentare/c1-59105200-jan-kudrna-ustavni-prevrat-v-primem-prenosu>.

spolupodpisu nemůže být ani ústavní zvyklostí, neboť v režimu současné právní úpravy byly provedeny pouze dvě předchozí amnestie (v roce 1993 a 1998), což dozajista pro vznik takové zvyklosti není dostačující. Nemluvě o tom, že ke vzniku právní zvyklosti je třeba dlouhodobého konsenzu nad příslušným postupem, výkladem.

Z tohoto pohledu se potom nezdá namístě kritiku směřovat pouze a jen na prezidenta, neboť odhlédneme-li od politických okolností, premiér skutečně měl na výběr.

2.7. Právní klasifikace institutu amnestie

Jak již bylo řečeno výše, stejně jako Ústava blíže neupřesňuje (až na nutnost kontrasignace) proces přijímání amnestie, ani co se pod tímto pojmem má rozumět. Dalším otazníkem je pak její právní klasifikace, ohledně níž bych na tomto místě ráda uvedla nejčastěji zmiňované názory.

Opatření obecné povahy

Na internetových stránkách Jiné právo.cz byl zveřejněn článek P. Uhla, ve kterém tento označuje amnestijní rozhodnutí za opatření obecné povahy (dále jen OOP) podle §171an z. č. 500/2004, správní řád.¹⁹⁴ Tento názor, jak vyplývá z diskuze pod příspěvkem, nezastává sám. Hlavní argumentace spočívá v tom, že amnestie není normou ani individuálním rozhodnutím, předmět rozhodnutí je určen konkrétně, zatímco adresáty je neurčitý počet osob. „*Od právního předpisu se liší tím, že není obecné, upravuje jedinečnou věc, a od rozhodnutí se liší zase tím, že nesměřuje vůči konkrétní osobě (osobám).*“¹⁹⁵ OOP přitom dle správního řádu vydávají správní orgány, jímž dle judikatury Nejvyššího správního soudu může být i prezident, který je „správním orgánem sui generis.“¹⁹⁶ Osobně si dovoluji s takovou klasifikací nesouhlasit. § 171 správního řádu zní: „*Podle této části postupují správní orgány v případech, kdy jim zvláštní zákon ukládá vydat závazné opatření obecné povahy, které není právním předpisem ani rozhodnutím.*“ V první řadě musím říci, že v zásadě

¹⁹⁴ Dále jen správní řád.

¹⁹⁵ UHL P., Je amnestie opatřením obecné povahy? Příspěvek na portálu Jiné právo, dostupný online z <http://jinepravo.blogspot.cz/2013/01/pawel-uhl-je-amnestie-opatrenim-obecne.html>.

¹⁹⁶ Nejvyšší správní soud v rozsudku čj. 4 Aps 3/2005-35, v tzv. kauze Langer v. prezident.

přijímám označení prezidenta za „správní orgán sui generis“¹⁹⁷. Domnívám se však, že Ústavu nelze subsumovat pod výše uvedený pojem zvláštního zákona. Další skutečností, díky které amnestie parametry OOP nespĺňuje, jsou procedurální i obsahové náležitosti OOP stanovené v § 172 an správního řádu. Na jejich základě je například vyžadováno odůvodnění takového opatření, návrh OOP musí být projednán s dotčenými orgány, zveřejněn na úřední desce, správní orgán k němu musí přijímat připomínky, námítky (viz ust. § 171 an správního řádu). Dále bych zde ráda připomněla i fakt, že amnestijní rozhodnutí jsou vydávána ve Sbírce zákonů.

Akt aplikace ústavního zákona

Za takový je označena amnestie usnesením Ústavního soudu Pl. ÚS 4/13, s poukázáním na judikaturu Ústavního soudu v tzv. kauze Melčák, kde bylo prezidentovo rozhodnutí dle čl. 62 odst. 1 písm. f) Ústavy označeno rovněž za akt aplikace ústavního zákona, „*jakkoliv má i prvky normativního právního aktu.*“¹⁹⁸ Dále je zmiňována absence některých pojmových znaků právního předpisu, tj. opakovatelného pravidla; funkcionální odlišnosti, kdy amnestie neplní dle Ústavního soudu roli právního předpisu, ale výjimky z něj; a také formální hledisko, kdy názvem jde u amnestie o rozhodnutí, a účinky amnestie nastávají dnem vyhlášení.¹⁹⁹

Právní předpis

Někteří odborníci proti takové kvalifikaci namítají, že amnestie není uvedena v § 1 z. č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv (tj. ustanovení nazvané „Právní předpisy vyhlášené ve Sbírce zákonů“), ale až v § 2 cit. zákona, tj. v ustanovení vymezující Další akty státních orgánů vyhlášené ve

¹⁹⁷ § 1 odst. 1 správního řádu stanovuje, že správním orgánem jsou orgány moci výkonné, orgány územních samosprávných celků a jiné orgány, právnické a fyzické osoby, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy. Přitom veřejnou správou se zpravidla rozumí (nepřetržitá) činnost státních nebo jiných veřejných institucí, která svým obsahem není ani činností zákonodárnou ani soudní, při jejímž výkonu jsou její vykonavatelé vázáni právními předpisy i rozhodnutím vyšších úřadů (tj. tzv. materiální pojetí veřejné správy); resp. jedná se o činnost institucí a jejich orgánů majících působnost a pravomoc řešit veřejné úkoly, pokud nejsou přikázány parlamentu nebo soudům (tj. tzv. formální pojetí veřejné správy). I učebnice správního práva (Hendrych a kol.) prezidenta republiky označuje za vykonavatele státní správy, nicméně jako příklad uvádí jmenovací akty nebo akty vydávané prezidentem jako velitelem ozbrojených sil. Nemyslím, že jako správní orgán, byť sui generis, prezident působí při vyhlášení amnestie.

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 27/09.

¹⁹⁹ Blíže k usnesení Ústavního soudu Pl. ÚS 4/13 viz oddíl 2.5.

Sbírcce zákonů, a dále, že amnestie neobsahuje „*právní normy jako předem daná pravidla chování*.“²⁰⁰ Pojetí amnestie jako právního předpisu se nicméně opírá o jeho klasifikaci jakožto obecně závazného normativního právního aktu, kdy je mj. poukazováno na skutečnost, že ani zákonům není pojmově zcela vyloučena retroaktivita (ať už pravá či nepravá) či faktická konzumpce. Znak normativity (tedy závaznost, formální určitost, obecnost, vynutitelnost²⁰¹) jsou zde přitom jednoznačně přítomny.

V rámci této kvalifikace dále můžeme rozlišovat více směrů – označení amnestie za „podzákoný předpis“, „jiný právní předpis“ či za „zákon“ (byť v materiálním smyslu). Osobně se přikláním k poslední zmíněné variantě. Dle mého názoru amnestie skutečně je obecně závaznou, obsahuje právní normy atd. (viz výše), tedy je právním předpisem. Dále amnestii nepovažuji za podzákoný právní předpis, a to z důvodu vázanosti soudů amnestijním rozhodnutím. Z ustanovení § 368 trestního řádu totiž vyplývá, že jsou to „*soudy, obecné soudy, které amnestijní výnos aplikují v jednotlivých konkrétních případech. (...) další články Ústavy, které říkají, že soudy jsou vázány toliko zákonem, tady zejména ještě proto, že jde o trestní materii, tak je to obzvlášť zvýrazněno*.“²⁰² Dále nutno podotknout, že pouze „*zákon může měnit účinky zákona, v tomto případě trestního*.“²⁰³

Každopádně se domnívám, že amnestie je skutečně rozhodnutím²⁰⁴ svého druhu, které nelze jednoznačně a bez určitých obtíží zařadit do žádné právní kategorie.

²⁰⁰ GERLOCH, A., Teorie práva, s. 75.

²⁰¹ GERLOCH, A., Teorie práva, s. 36, 37.

²⁰² Wagnerová při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²⁰³ Odlišné stanovisko Ivany Janů k usnesení Pl. ÚS 4/13.

²⁰⁴ Pozn. autorky: Používám na několika místech své práce sousloví *rozhodnutí o amnestii/amnestijní rozhodnutí*, jelikož pojem rozhodnutí používá také Ústava, nicméně toto označení, minimálně v mém případě, není myšleno jako zařazení do nějaké právní kategorie.

2.8. Soudní kontrola a navazující otázky

Soudní kontrola

S právní klasifikací amnestie úzce souvisí i možnost jejího soudního přezkumu. Jelikož jsem již výše nastínila argumenty proti označení amnestie za opatření obecné povahy, nebudu je znovu opakovat a otázku přezkumu amnestie v režimu správního práva přeskočím. Ostatně Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 takovou možnost klasifikace, resp. přezkumu ani nijak nezmiňuje.

Oproti tomu se v tomto usnesení vypořádává s otázkou možnosti přezkumu v rámci ústavního soudnictví, a to negativně, když návrh skupiny senátorů na zrušení čl. II amnestie (či alternativně vyslovení protiústavnosti tohoto článku) odmítl. V odůvodnění k tomu uvedl zejména princip enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí a fakt, že „v případech přezkumu právních předpisů je příslušnost Ústavního soudu vymezena především již samotným předmětem řízení; Ústavní soud nemůže přezkoumávat právní akty, které (...) právním předpisem nejsou (...)“²⁰⁵ Dále je zde řečeno, že amnestie slouží jako korektiv moci soudní a tudíž by bylo nelogické, aby takto vyvažovaná soudní moc mohla zásah proti sobě samé odstranit zrušením amnestijního rozhodnutí.²⁰⁶ To je Ústavním soudem označeno za pozůstatek prerogativy monarchy, který je mimořádně specifický a vždy přináší ústavní výjimku v rámci trestního práva, a jako taková výjimka tudíž nemůže být uvažováno coby protiústavní. Nicméně k meritornímu prozkoumání amnestie Ústavní soud tak jako tak nepřikročil a uvedl, že „ze žádného ustanovení Ústavy ostatně nevyplývá ústavněprávní standard přezkumu takového amnestijního rozhodnutí, který by mohl být použit; nestanovil-li jej

²⁰⁵ Bod 11 usnesení Pl. ÚS 4/13.

²⁰⁶ Nezrušitelnost amnestie podobně vyjádřil i slovenský ústavní soud v usnesení sp.zn. I ÚS 30/99 z 28. června 1999 či ESLP v rozsudku ve věci Lexa vs. Slovenská republika ze dne 23. 9. 2008, stížnost č. 54334/00. V této kauze se jednalo o zrušení již vydané amnestie vydáním „amnestie“ nové, kdy se Mikuláš Dzurinda rozhodl zrušit kontroverzní části amnestií vydaných Vladimírem Mečiarom (toho času předsedou vlády) týkající se zastavení trestního stíhání ve věci zavlčení Michala Kováča ml., syna tehdejšího prezidenta, do ciziny. V této věci bylo slovenským ústavním soudem i ESLP konstatováno, že amnestii lze využít pouze k dobru dotčených osob a že ji nelze zrušit.

Osobně se domnívám, že i při akceptování myšlenky, že amnestii nelze zrušit a pokračovat v již zastavených trestních stíháních, resp. požadovat návrat amnestovaných zpět do věznic, není zde důvod k nevydání tzv. akademického výroku. Ústavní soud by dle mého názoru mohl vyslovit rozpor vydané amnestie s ústavním pořádkem (pokud by dospěl k takovému názoru), přičemž ji však ponechat v platnosti. Obdobně rozhoduje např. Nejvyšší soud o stížnosti pro porušení zákona v případě, kdy byl zákon porušen ve prospěch obviněného.

*ústavodárce, nepřísluší Ústavnímu soudu (...), aby jej dotvářel ve své aplikační praxi.*²⁰⁷

Zajímavý je pak v tomto směru bod 42 příslušného usnesení, ve kterém si Ústavní soud zřejmě nechává pomyslná „zadní vrátka“, když prohlašuje, že *„ani amnestijní rozhodnutí, (...), (zejména rozhodnutí aboliční), nemusí být provždy z efektivní kritiky vyjmuta (...) vnější zásah je [však] myslitelný až v situacích mimořádně extrémních, resp. mimořádných vybočení ze základních zásad právního pořádku, jestliže by se exekutiva ve výkonu své pravomoci ocitla v rozporu se základními hodnotami, které Ústava prohlašuje ve svém čl. 9 odst. 2 za nedotknutelné (...) lze pro budoucno (byť se zjevnou rezervovaností) připustit, že v takové zcela excesivní situaci (nastala-li by) by to byl Ústavní soud, který by se v nějaké formě jakožto „poslední instance“ mohl ujmout ochrany právě těchto hodnot.“* Odůvodnění, proč by v takovém případě nevadilo, že „se nejedná o právní předpis“ či proč současná amnestie do takového „mimořádného vybočení“ ze základních ústavních hodnot nespadá, však v tomto usnesení nenalezneme.

Otázce soudního přezkumu se usnesení Ústavního soudu Pl. ÚS 4/13 věnuje také v bodě 45, kdy připouští úvahy o posuzování poslední amnestie v řízeních před obecnými soudy. Konkrétně *„v řízeních o tom, kdo a jak je napadené amnestie (v její aboliční části) účasten.“*²⁰⁸ Ústavní soud si dokonce dovede představit posuzování případného rozporu konkrétního dopadu amnestijního rozhodnutí s mezinárodními smlouvami, kdy by obecné soudy mohly dát přednost plnění mezinárodních závazků.²⁰⁹

Dovolím si říci, že usnesení Ústavního soudu není dle mého názoru správné a přikláním se spíše k minoritním vótům.²¹⁰ Vzhledem k obecné závaznosti rozhodnutí o amnestii i jeho možném rozsahu a dopadům se mi jeví nebezpečné říci, že *„amnestijní rozhodnutí [je] v zásadě z právní (soudní) kontroly vyňato, a proto je nutno je považovat*

²⁰⁷ Bod 26 usnesení Pl. ÚS 4/13.

²⁰⁸ V bodě 45 také Ústavní soud mj. upozorňuje na to, že se u aboličního ustanovení poslední amnestie *„logicky nabízí výklad restriktivní.“*

²⁰⁹ Blíže k mezinárodním závazkům v této oblasti viz bod č. 1.5.

²¹⁰ To ostatně koresponduje i s mým názorem o správnosti označení amnestie za zákon v materiálním smyslu (v takovém případě by zde byla samozřejmě pravomoc Ústavního soudu byla dána) a o možnosti vyslovit rozpor s ústavním pořádkem (alespoň tzv. akademickým výrokem; viz výše).

za nezrušitelné.²¹¹ V tomto nemohu souhlasit s Kyselou, který se při veřejném slyšení v Senátu na téma amnestie vyjádřil tak, že „*ten, kdo všechno přezkoumává, nakonec v zásadě všechno rozhodne. Když existuje někdo, kdo nakonec všechno rozhodne, tak to mimo jiné vytváří alibi u rozhodovatelů politických, protože vždycky mají za sebou někoho, kdo je zachrání.*“²¹² Byť jsem si vědomá námitek proti soudnímu přezkumu „všeho“ (zejména z důvodů dělby moci) domnívám se, že pokud je takto předem vyslovena v podstatě nepřezkoumatelnost amnestijních rozhodnutí, přináší to do budoucna ještě větší riziko zneužití než dříve.

(Ne)omezená pravomoc

Tím se dostávám k otázce (ne)omezenosti pravomoci prezidenta udělovat amnestie. Samozřejmě je zde nutno znovu zmínit podmínku kontrasignace, která je k platnosti amnestijního rozhodnutí nezbytná. V této souvislosti je však třeba si uvědomit, že ne vždy je premiér na prezidentovi skutečně nezávislý, když prezident má např. pravomoc vetovat zákony. Ostatně o efektivnosti této „pojistky“ by mnoho lidí po loňské amnestii jistě polemizovalo.

Kontrasignace však není jediným omezením prezidenta. Ustanovení čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy nelze vykládat samostatně, vytrhnout ho z kontextu ústavy jako celku. Základní zásady a omezení veřejné moci samozřejmě platí i pro prezidenta republiky, který by měl respektovat ústavní principy stejně jako mezinárodní závazky.²¹³ Zajímavé je v tomto směru vyjádření Ústavního soudu, kdy na jednu stranu zmiňuje, že nejsou zásadně stanovena kritéria, podle kterých se o amnestii rozhoduje, a tudíž je takové rozhodnutí vyjímáno z přezkumu (bod 25. usnesení Pl. ÚS 4/13), na druhou stranu však přiznává, že „*samozřejmě platí, že i prezident je při realizaci svého*

²¹¹ Bod 27 usnesení Pl. ÚS 4/13.

²¹² Kysela při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²¹³ Právě proto skupina senátorů navrhovala zrušení čl. II lednové amnestie, resp. alternativně vyslovení jeho protiústavnosti. Protiústavnost spatřují v následujícím: porušení čl. 1 odst. 1 Ústavy (demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana), čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (státní moc lze uplatňovat jen v zákonných mezích), porušení základních lidských práv dle čl. 11, čl. 36 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (ochrana majetku, právo na spravedlivý proces) a čl. 82 a čl. 90 Ústavy (nezávislá ochrana základních práv soudem, dělba moci).

K mezinárodním závazkům viz bod 1.5.

amnestijního oprávnění vázán ústavním rámcem, včetně jeho hodnotového vymezení“
(bod 42. usnesení Pl. ÚS 4/13).

2.9. Velezrada

Negativní reakce na amnestii z ledna 2013 byla velmi silná a ne málo občanů je dodnes přesvědčeno, že Václav Klaus měl být za amnestii, především za zastavení některých trestních stíhání, potrestán. Proto se ze strany veřejnosti zhusta ozývaly výzvy Senátu k podání ústavní žaloby proti němu. Dne 4.3.2013 pak Senát vcelku těsně (38 hlasů pro, 30 proti) podání této žaloby odhlasoval.²¹⁴

Senátoři jako důvod podání vedle vyhlášené amnestie uvedli nerozhodnutí o návrhu na jmenování Langerera soudcem (i přes rozsudek Městského soudu v Praze, který prezidentu uložil v této věci rozhodnout), nejmenování ústavních soudců, otálení s ratifikacemi důležitých mezinárodních dokumentů,...²¹⁵

Ústavní soud o ústavní žalobě rozhodl dne 27.3.2013, kdy řízení zastavil. Poukázal zejména na fakt, že Václav Klaus již není prezidentem republiky. Právě ze skončení jeho mandátu Ústavní soud dovozuje nadbytečnost řízení o ústavní žalobě proti němu. Za hlavní cíl sankcí, které je za velezradu možné uložit, totiž považuje *„zbavit prezidenta úřadu, aby nemohl nadále poškozovat či ohrožovat zájmy státu.“* Osobně se domnívám, že pravda je v tomto spíše na straně soudkyně Janů, která k věci zaujala odlišné stanovisko. Otázka posouzení podané žaloby však spadá do pole práva ústavního, proto k otázce amnestie a velezrady snad už jen několik posledních slov.

Již před podáním ústavní žaloby mezi odborníky převažoval názor, že velezrada v souvislosti s amnestií nepřichází v úvahu, byť např. Kysela uplatnění odpovědnosti za velezradu v takovém případě obecně a priori nevylučuje - dle svých slov připouští

²¹⁴ Dle informací zveřejněných na portálu idnes.cz, dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/senat-podal-ustavni-zalobu-na-prezidenta-klause-ft7-/domaci.aspx?c=A130304_094103_domaci_kop. [cit. 20.3.2014].

²¹⁵ Bližší viz ústavní žalobu, resp. 103. usnesení Senátu ze 7. schůze, konané dne 4. března 2013 a jeho přílohu, dostupné také online z <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/67578/56894>. [cit. 20.3.2014].

úvahy o aplikaci odpovědnosti za velezradu v situaci, kdy by amnestie byla vydána ve prospěch cizí moci či byla např. „koupená“.²¹⁶

Rovněž já se domnívám, že jakkoliv se skutková podstata velezrady²¹⁷ může zdát široká, nepopulární amnestii nepokrývá, neboť nesměřuje ani proti svrchovanosti ani proti celistvosti republiky a její vliv není tak silný, aby narušila samotný demokratický řád státu.²¹⁸

2.10. Návrhy možné změny Ústavy a trestněprávních předpisů

V posledním bodě své práce bych ráda zmínila pár slov de lege ferenda. Jak jsem již uvedla výše, současná právní úprava v sobě skrývá řadu problémů, ať již na úrovni ústavní či v rámci trestněprávních předpisů.

Co se týče změn na poli ústavy, osobně bych upustila od možnosti vydávání amnestií a v právním řádu bych ponechala pouze institut milosti. Argumenty pro zachování institutu amnestie (zejm. jako možnosti reakce na společenské změny, justiční či systémové chyby) v mých očích neobstojí, neboť tyto situace lze řešit vydáním zákona. To by ostatně bylo vhodnější i z pohledu důslednějšího uplatnění zásady suverenity lidu. Dle mého názoru není vhodné, aby v moderní demokratické zemi měla hlava státu natolik široké pravomoci a možnost tak dalece zasáhnout životy obrovského množství lidí. Obzvláště v případě neodpovědnosti prezidenta a chápání amnestie jako nezrušitelného aktu²¹⁹. Historické skutečnosti i zkušenosti, jaké mají

²¹⁶ Kysela při veřejném slyšení Ústavně-právního výboru Senátu konaného dne 21.2. 2013.

²¹⁷ § 96 z. č. 182/1993, o Ústavním soudu, v platném znění: „*Velezradou pro účely tohoto zákona rozumí se jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu.*“

²¹⁸ Přes výše uvedené však musím říci, že s názorem Ústavního soudu o nutnosti zastavení řízení nesouhlasím. Amnestie totiž nebyla zdaleka jediným bodem žaloby a uvedená skutečnost, že žalovaný již není prezidentem, dle mého názoru projednání žaloby nebrání. „*Ústavní soud svým postupem nechal u vysoko postaveného ústavního činitele, kterým prezident je, Senátem vznesená obvinění, veřejností chápána jako závažná, bez věcného posouzení, a zřekl se tak významné role arbitra, jehož ústavním úkolem je mimo jiné odstranit pochybnosti ústavního žalobce a zjevně i části veřejnosti o souladu některých aktů prezidenta s Ústavou. Z tohoto důvodu rozhodně nepřispěl k posílení důvěry veřejnosti v právní stát a dospělost demokracie.*“ [Citace: Odlišné stanovisko Ivany Janů k usnesení Pl. ÚS 17/13.]

²¹⁹ Viz. nález Ústavního soudu Pl. 4/13.

s vydáváním amnestií např. v sousedním Slovensku²²⁰, mě v tomto vedou spíše k opatrnosti.

Rovněž u vydávání milostí bych provedla změny ve způsobu jejich vydávání. Stejně jako např. Novotný nevidím důvod pro zachování abolice, kdy tato je předčasným a nevhodným zásahem do trestního řízení.²²¹ Ohledně udělení individuální agraciace, příp. spojené s rehabilitací, bych současnou právní úpravu zpřísnila a zavedla jako podmínku její platnosti kontrasignaci premiérem, resp. jím pověřeným členem vlády. Jako zajímavý se mi jeví také např. španělský model nastíněný Neumannem v roce 1990: „*alternativou amnestie jako generální milosti se stává pravidelné udělování většího množství individuálních milostí a (...) vybrané grémium odborníků posuzuje vždy v určitých intervalech více žádostí o individuální milost a s odborným dobrozdáním je postupuje panovníkovi, který v (...) konečné fázi rozhodne o udělení, či zamítnutí milosti.*“²²²

Co se týče trestněprávních předpisů, již výše jsem nastínila aplikační problémy spojené se současným zněním ust. § 368 trestního řádu. Pokud tak institut amnestie zůstává nadále součástí našeho právního řádu, výrazné zjednodušení rozhodování o jejím použití by přinesla novelizace ust. § 368 co do formulace věty druhé.²²³ Principu právní jistoty by pak dle mého názoru více slušelo uvést výslovně povinnost soudu učinit rozhodnutí o tom, zda je osoba účastná amnestie. V případě rozhodnutí o užití agraciačního ustanovení bych byla pro výslovné uvedení povinnosti učinit takové rozhodnutí ex officio v případě, kdy se na odsouzeného agraciace vztahuje, resp. pokud o vydání takového rozhodnutí požádá. Rozhodování ohledně účinků rehabilitačních ustanovení bych pak ponechala v návrhové formě²²⁴. Jelikož totiž takové rozhodnutí vzhledem k analogické aplikaci ust. § 105 TŘ mnohdy vyžaduje znalost více trestních

²²⁰ Viz amnestie vydané slovenským premiérem V. Mečiarom, zveřejněné ve slovenské sbírce zákonů pod č. 55/1998 Z. z., resp. pod č. 214/1998 Z. z., dostupné také online na portálu <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy>.

²²¹ Blíže viz bod 2.5.1.2.

²²² NEUMANN J., K několika paradoxům amnestijní problematiky. In Studie. Amnestie 1990: Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. února 1992 v Praze. S. 69.

²²³ Rozhodovat v tomto případě by měly vždy okresní soudy, v jejichž obvodu odsouzený vykonává, nebo naposledy před podmíněným propuštěním vykonával trest odnětí svobody. Blíže viz bod 2.5.1.1.

²²⁴ S možností vyřešit účinky rehabilitace také rozhodnutím soudu jako o tzv. předběžné otázce v rámci pozdějšího řízení.

spisů spojených s danou osobou, těžko lze v krátkém čase rozhodnout u všech odsouzených o tom, zda se u nich fikce neodsouzení (v plné míře) projeví již v době rozhodování o účasti amnestie.

Závěr

Poslední u nás vydaná amnestie díky svému rozsahu a aplikačním potížím odhalila nedostatky současné právní úpravy a podnítila debaty ohledně změn našeho právního řádu. Ukázalo se, že institut amnestie má nejen mezi odborníky řadu odpůrců, a to ať už se jedná jen o její aboliční formu či o celý současný koncept. Nemálo expertů navrhuje možnost vydávání amnestií zrušit jako institut zastaralý a nezapadající do pojetí moderního demokratického státu. Kritizována bývá například nedostatečnost kontrassignace, jakožto pojistky proti zneužití či neuváženému používání tohoto institutu. Na ústavní úrovni rovněž není dostatečně reflektována potřeba odbornosti, jež je u takto významných rozhodnutí zřejmá.

Trestněprocesní úprava nadto ponechává nemálo otázek nevyřešených. Zejména úprava příslušnosti soudu pro rozhodování o účasti na amnestii či absence výslovného procesního ustanovení týkajícího se rehabilitace zkomplikovala pro soudy i bez toho hektické období počátku loňského roku. Mimo jiné se také ukázala nedostatečně chráněna práva účastníků řízení dotčených amnestií, a to jak na straně obviněných (vzhledem k nevydávání negativních rozhodnutí o užití amnestie), tak u poškozených (v případě zastavení trestního stíhání rozhodnutím prezidenta).

Vzhledem k výše uvedenému jsem přesvědčena, že by mělo dojít ke změnám jak na ústavní, tak zákonné úrovni našeho právního řádu. Ve své práci jsem se snažila vyjádřit i k dalším nejvýznamnějším, resp. nejdiskutovanějším otázkám týkajícím se amnestie a vždy na daný problém nahlédnout z různých úhlů pohledu. Upřímně doufám, že amnestovaní druhou šanci, kterou poslední amnestií dostali, využijí k řádnému a lepšímu životu. Potom by snad amnestie mohla mít smysl i v dnešní době. Bohužel však dle mého názoru i nadále platí prastaré rčení: *Qui percit nocentibus, innocentes punit.*²²⁵

²²⁵ Kdo šetří viníky, trestá nevinné.

Seznam použitých zkratek

<i>Trestní řád, TŘ:</i>	z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
<i>Trestní zákoník, TZ:</i>	z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
<i>Ústava:</i>	úst.z.č.1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
<i>Úmluva:</i>	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
<i>ESLP:</i>	Evropský soud pro lidská práva
<i>SFEU:</i>	Smlouva o fungování Evropské unie
<i>OOP:</i>	opatření obecné povahy
<i>Sb.:</i>	Sbírka zákonů
<i>Sb. m. s:</i>	Sbírka mezinárodních smluv
<i>Z. z.:</i>	Zbierka zákonov Slovenskej republiky

Seznam použitých pramenů

Učebnice a komentáře

- FENYK, Jaroslav et al. *Trestní zákoník a trestní řád : Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, I. díl - trestní zákoník*. Nakladatelství Linde, Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-802--4.
- FENYK, Jaroslav et al. *Trestní zákoník a trestní řád : Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, II. díl - trestní řád*. Nakladatelství Linde, Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-803-1.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeňek, Plzeň, 2007. ISBN 978-80-7380-023.
- HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Správní právo - obecná část*. 8. vydání. Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2012. ISBN: 978-80-7179-254-3.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné : Obecná část. Zvláštní část*. 3. vydání. Nakladatelství Leges, Praha, 2013. ISBN 978-80-8757-664-9.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Nakladatelství Leges, Praha, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2013. Nakladatelství Leges, Praha, 2013. ISBN 978-80-87576-69-4.
- KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena a kolektiv. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. Vydání. Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2005. ISBN 80-7179-813-4.
- NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL Josef a kolektiv. *Kriminologie*. Nakladatelství ASPI, Praha 2004, ISBN 80-7357-062-2.
- ŠÁMAL, Pavel a kolektiv, *Trestní zákoník – komentář*. Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a kolektiv, *Trestní zákoník I+II - velký komentář*. Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.

- ŠÁMAL, Pavel; MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kolektiv. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Nakladatelství Wolters Kluwer, Praha 2012. ISBN: 978-80-7357-750-6.

Monografie a sborníky

- ECK, John E.; CLARKE, Ronald V. *Analýza kriminality v 60 krocích*. Vydala Otevřená společnost, o.p.s./ProPolice. Praha, 2010. ISBN 978-80-87110-22-5.
- Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Amnestie 1990* : Sborník referátů ze semináře, který se uskutečnil 13. Února 1992 v Praze. Vydal Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 1992.
- Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Kriminalita v roce 1996*. Vydal Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 1998.
- MAREČKOVÁ, Lenka. *Milosti: Ohnisko lidství v trestním právu*. Nakladatelství Academia, Praha, 2007. ISBN 978-80-200-1537-2.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství : Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Academia, Praha, 1969.
- *Spor o amnestii*. Publikace č. 1/2013. Institut Václava Klause a Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 2013. ISBN 978-80-87460-13-9.

Časopisecké články a příspěvky ve sbornících

- BARNETOVÁ, Dominika. K otázce nepřiměřené délky trestního řízení a prostředkům nápravy, zejména s přihlédnutím k judikatuře ESLP. *Bulletin advokacie* 6/2013. Dostupné online z <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-otazce>. [cit. březen 2014]
- BERNÁTEK, Ivan. Několik poznámek k amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 49-52.
- BICKO, Milan. Porovnanie právnej úpravy amnestie v podmienkach Slovenskej a Českej republiky a spoločný dopad amnestie č. 1. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 53-57.

- ČAPEK, Jan. Ochrana dětí a judikatura ESLP. *Zdravotnictví a právo* č. 3/2011, s. 11-20.
- DUŠEK, Libor. Kde hledat příčiny přeplněných věznic. *Krátká studie* 4/2012. Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu, 2012.
- GRIVNA, Tomáš; ŘÍHA, Jiří. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 11., č. 2, s. 29-42.
- JELÍNEK, J., Zásada rychlosti trestního řízení a právní úprava odvolání. In *Pocťa Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Nakladatelství ASPI, Wolters Kluwer, Praha, 2008, s. 77-87. ISBN 978-80-7357-365-2.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. Ústavní soud rozhodl o návrhu skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení čl. II amnestie prezidenta ČR z 1. 1. 2013 (některé ústavněprávní, trestněprávní a trestněprocesní konsekvence). *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 11., č. 2, s. 120-124.
- MIKULE, Vladimír; SLÁDEČEK, Vladimír. Milost a amnestie. In *Pocťa Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha. ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 179-192. ISBN 978-80-7357-365-2.
- MUSIL, Jan. Amnestie a trestní právo. *Kriminalistika*. 2013, roč. 46, č. 2.
- PAVLÍČEK, V. O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In *Pocťa Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Nakladatelství CODEX Bohemia, Praha, 1998, s. 150-167. 80-85963-68-X.
- PAVLÍK, Jiří. Aboliční ustanovení amnestií v letech 1918 až 2013. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 30-48.
- PAVLÍK, Jiří. Veřejné slyšení v Senátu PČR: novoroční amnestie 2013 – motivy, okolnosti, důsledky. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 70-71.
- PAVLÍK, Jiří; PŘEPECHALOVÁ, Kateřina; RŮŽIČKA, Miroslav. K amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 z pohledu převážně trestněprávního. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 24-29.
- POSPÍŠIL, Ivo; POPOVIČOVÁ, Lenka. Excesivní délka trestního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní realita. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 10-17.

- RIEGER, Lukáš. 6. číslo Čtrnáctideníku. Cevro, Liberálně konzervativní akademie. Dostupné online z http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacnic-deniky/14denik_6_2013.pdf.
- VYHNÁNEK, Ladislav. Kontrasignace rozhodnutí prezidenta republiky. *Státní zastupitelství*. 2013, č. 2, s. 18-23.

Právní předpisy

- *ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů
- *ústavní zákon č. 23/1991 Sb. (resp. ústavní zákon č. 2/1993 Sb.), Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů
- *Smlouva o fungování Evropské unie* (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009, o sjednání Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství)
- *Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod*, v platném znění (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. m. s., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, a související pozdější sdělení)
- *Úmluva OSN o potlačení nezákonné činnosti ohrožující bezpečnost civilního letectví*, v platném znění (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 16/1974, související sdělení ministerstva zahraničních věcí)
- *Úmluva OSN o právech dítěte* (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991, o sjednání Úmluvy o právech dítěte)
- *Úmluva OSN proti korupci z roku 2005* (ratifikace v České republice na konci listopadu 2013)
- *Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*, v platném znění (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 78/2006 Sb. m. s, o Opčním protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání)
- *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu*, v platném znění (sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu č. 75/2013 Sb. m. s.)

- *zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*
- *nařízení Národního výboru československého č. 28/1918 Sb., o amnestii*
- *rozhodnutí presidenta republiky č. 150/1989 Sb., o amnestii*
- *rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/1990 Sb., o amnestii*
- *rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii*
- *ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů*
- *rozhodnutie predsedu vlády Slovenskej republiky č. 55/1998 Z. z., o amnestii*
- *rozhodnutie predsedu vlády Slovenskej republiky č. 214/1998 Z. z., o amnestii*

Judikatura

- *nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ze dne 27.3.2013*
- *usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5.3.2013*
- *nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10.9.2009*
- *usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 173/06 ze dne 2. března 2006*
- *nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 505/98 ze dne 8. července 1999*
- *nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 463/97 ze dne 23. 4. 1998*

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.7.2003, sp. zn. 8 Tdo 661/2013-38
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2013, sp. zn. 11 Tvo 2/2013
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR č. 6/1964
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.6.2002, sp. zn. 5 Tz 96/2001
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2001, sp. zn. 7 Tz 167/2001
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4.9.1980, č. Rt 39/1981
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.6.1999, č. Rt 22/2000
- stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.5.1990, č. Rt 36/1990
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.1.1991, č. Rt 56/1991
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2007, sp. zn. 3 Tdo 340/2007
- rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ve věci čj. 4 Aps 3/2005-35 ze dne 27.04.2006, publikovaný pod č. 905/2006 Sb. soud. rozh. a stanovisek NSS
- usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9.1.2013, sp. zn. 6 To 4/2013
- judikát R 10/1991, prostřednictvím Komentáře Šámala a kol. (ŠÁMAL, Pavel a kolektiv, Trestní zákoník I+II - velký komentář. Nakladatelství C. H. Beck, Praha, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.)
- usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12.5.1998, č. Rt 13/1999
- rozhodovací praxe na Okresním soudě ve Žďáru nad Sázavou (v souvislosti s rozhodnutím prezidenta republiky r. 1/2013 Sb.)
- usnesení Ústavního soudu SR ze dne 28.6.1999, sp.zn. I ÚS 30/99
- rozsudek ESLP ve věci Calvelli a Ciglio proti Itálii ze dne 17.1.2002, č. stížnosti 32967/96
- rozsudek ESLP ve věci Lexa vs. Slovenská republika ze dne 23.9.2008, č. stížnost 54334/00
- rozsudek ESLP ve věci Okkali vs. Slovensko ze dne 17.10.2006, č. stížnosti 52067/99
- rozsudek ESLP ve věci Vasilev a další proti Bulharsku ze dne 8. 11. 2007, č. stížnosti 61257/00

Ostatní prameny

- *Veřejné slyšení Ústavně-právního výboru Senátu Parlamentu České republiky konané dne 21.2.2013 na téma “Novoroční amnestie 2013 – motivy, okolnosti, důsledky“*
- *návrh podaný Ústavnímu soudu dne 14. 1. 2013 skupinou senátorů na zrušení ustanovení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2003 Sb., o amnestii; dříve dostupný také online z <http://www.concourt.cz/clanek/7613>. [cit. březen 2013]*
- *ústavní žaloba Senátu proti prezidentu republiky prof. Ing. Václavu Klausovi, CSc., podaná u Ústavního soudu dne 5.3.2013 dostupná také online z <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/67578/56894>. [cit. březen 2014]*
- *Portál justice.cz*
 - *Statistiky délky trestního stíhání*
 - *Vyjádření Ministerstva spravedlnosti k rozsahu amnestie ze dne 10.1.2013, dříve dostupné online [cit. březen 2013] z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=326614>*
 - *Ministerstvo spravedlnosti ČR, Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v České republice, dostupné online z <http://www.justice.cz/zresortu/koncepce2.html#AI>*
- *Zvláštní zpráva o postupu při výkonu působnosti státních zastupitelství v souvislosti s aplikací čl. II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.2013 č. 1/2013 Sb. (souhrnná zpráva za období do 30. 6. 2013); dostupná také online z http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zvlastni_zpravy/zprava.pdf. [cit. březen 2014].*
- *Prezentace Policie ČR, Kriminalita za rok 2013. Dostupná také online z www.policie.cz/.../prezentace-k-prubehu-tiskove-konference-ppt.aspx. [cit. 20.3.2014].*
- *Internetové stránky Vězeňské služby České republiky*

- Statistika vězňů propuštěných v souvislosti s amnestií. Dostupná online z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/amnestie-1681/> [cit. březen 2014]
- 23. výročí Leopoldovské vzpoury. Dostupné online z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/23-vyroci-leopoldovske-vzpourey>. [cit. březen 2014]
- *Internetové stránky České advokátní komory*, <http://www.cak.cz/>
- *Internetové stránky Probační a mediační služby České republiky*, <https://www.pmscr.cz/>
- *Internetový odborný časopis Projustice*, dostupný online z <http://www.projustice.sk/uvod> [cit. březen 2014]
- *Internetové stránky Austria-Forum*, http://austria-forum.org/af/AEIOU/Amnestie/Amnestie_english
- *Internetové stránky obsahující ústavu Ruské federace*, <http://www.constitution.ru/>
- *Internetové stránky chorvatského parlamentu*, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2409>
- *Odpověď na žádost o sdělení informací podanou P. Havlíkem Úřadu vlády*, dříve dostupná online z www.obcanecz.cz/wp.../Urad_vlady_CR-komunikace-amnestie.pdf. [cit. březen 2013].
- *Pořad České televize Otázky Václava Moravce* vysílaný v neděli 6.1.2013
- *Články a diskuze k nim uveřejněné na portálu Jiné právo* [dostupné online z <http://jinepravo.blogspot.cz/>; (cit. březen 2014)]:
 - Amnestie: komentář 1; 3.1.-19.1.2013
 - Amnestie: komentář 2; 7.1.-19.1.2013
 - Amnestie a jednoduché otázky výkladu ústavy; 11.1.-19.1.2013
 - Pawel Uhl: Je amnestie opatřením obecné povahy?; 14.1.-31.1.2013
 - Neaplikace prezidentské amnestie na nejspornější případy; 15.3.- 23.3.2013

- Ondřej Preuss: Nepřezkoumatelná amnestie a proces ochrany podstatných náležitostí demokratického právního státu; 10.3.2013-13.3.2013
- *Články uveřejněné na zpravodajském portálu ihned.cz, zejména následující:* [dostupné online z <http://ihned.cz/>; (cit. březen 2013)]:
 - Amnestie jsou obvyklé spíše na Východě. Důvodem jsou přeplněné věznice i špatná pověst. 4. 1. 2013. Dostupné online z <http://zpravy.ihned.cz/c1-59064360-amnestie-jsou-obvykle-spise-na-vychode-duvodem-jsou-preplnene-veznice-i-spatna-povest>
 - Amnestie se týká 18 velkých kauz, říká šéf žalobců Zeman. Nevěděl jsem to, tvrdí Nečas. 9.1.2013. Dostupné online z <http://m.ihned.cz/c1-59091150-amnestie-zastavi-az-18-kauz-vrchni-zastupcu>.
 - Ústavní převrat v přímém přenosu. 11.1.2013. Dostupné online z <http://dialog.ihned.cz/komentare/c1-59105200-jan-kudrna-ustavni-prevrat-v-primem-prenosu>.
 - Pavel Rychetský: Říkat, že premiérův podpis u amnestií je formalita, může jen diletant. 10. 1. 2013. Dostupné online z <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-59093570-rychetsky-premier-necas-amnestie-diletant>.
- *Články uveřejněné na zpravodajském portálu idnes.cz, zejména následující* [dostupné online z <http://idnes.cz/>; (cit. březen 2013)]:
 - Klaus se bude zpovídat z velezrady. Senátoři ho žalují u Ústavního soudu. 4.3.2013. Dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/senat-podal-ustavni-zalobu-na-prezidenta-klause-ft7-/domaci.aspx?c=A130304_094103_domaci_kop
 - Nečas: Sundávání Klausových portrétů kvůli amnestii je hloupé gesto. 9.1.2013. Dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/premier-petr-necas-vysvetluje-amnestii-f00-/domaci.aspx?c=A130109_092059_domaci_kopZdroj: http://zpravy.idnes.cz/premier-petr-necas-vysvetluje-amnestii-f00-/domaci.aspx?c=A130109_092059_domaci_kop.

- Klaus: Nežjišťoval jsem, koho se amnestie dotkne. Bylo by to špatně. 6.3.2013. Dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/klaus-nejzistoval-koho-se-dotkne-amnestie-fi8-/domaci.aspx?c=A130306_171718_domaci_jjhttp://zpravy.idnes.cz/klaus-nejzistoval-koho-se-dotkne-amnestie-fi8-/domaci.aspx?c=A130306_171718_domaci_jj
- Seznam amnestovaných bobtná o kontroverzní lidi, kritika Klause sílí. 2.1.2013. Dostupné online z http://zpravy.idnes.cz/kritika-klausovy-amnestie-d0g-/domaci.aspx?c=A130102_191458_domaci_brm
- *Články uveřejněné na zpravodajském portálu lidovky.cz, zejména následující [dostupné online z <http://lidovky.cz/>; (cit. březen 2013)]:*
 - Lidem poškozeným amnestií poradí bezplatně advokáti. 7.1.2013. Dostupné online na http://www.lidovky.cz/advokati-poradaji-bezplatne-porady-pro-poskozene-amnestii-poo-/zpravy-domov.aspx?c=A130107_163705_ln_domov_kim
 - Průzkum: S rozsahem amnestie nesouhlasí přes 80 procenta lidí. 4.1.2013. Dostupné online z http://www.lidovky.cz/pruzkum-s-rozsahem-amnestie-nesouhlas-i-pres-80-procenta-lidi-prz-/zpravy-domov.aspx?c=A130104_203832_ln_domov_ani
 - Soudcem zpravodajem v řízení o ústavní žalobě na Klause je Jan Musil. 6.3.2013. Dostupné online z http://www.lidovky.cz/soudcem-zpravodajem-v-rizeni-o-ustavni-zalobe-na-klause-je-jan-musil-1gk-/zpravy-domov.aspx?c=A130306_095225_ln_domov_tep
 - Amnestii nepřipravoval žádný právník, prohlásil Jakl. 13.2.2013. Dostupné online z http://www.lidovky.cz/amnestii-nepripravoval-zadny-pravnik-prohlasil-jakl-p0w-/zpravy-domov.aspx?c=A130213_194345_ln_domov_hm
 - O amnestii jsme se radili v širokém kruhu tří lidí, říká Jakl. 3.1.2013. Dostupné online z http://www.lidovky.cz/o-amnestii-jsme-se-radili-v-sirokem-kruhu-tri-lidi-rika-jakl-po5-/zpravy-domov.aspx?c=A130102_172651_ln_domov_jkz

Přílohy:

I.: Rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii

II.: Část znění nálezu I. ÚS 554/04

I.: Rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii

ROZHODNUTÍ prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013

U příležitosti 20. výročí vzniku samostatné České republiky využívám práva daného mi

Ústavou a uděluji

tuto

amnestii:

Čl. I

Prominutí a zahazení některých nepodmíněných trestů

(1) Promínám nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013 ve výměře nepřevyšující jeden rok.

(2) Promínám nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013 a pokud osoba, které byl trest uložen, dosáhla či v roce 2013 má dosáhnout věku 75 let a zároveň jí byl uložen trest ve výměře nepřevyšující 10 let.

(3) Na osoby, kterým se promíná trest podle odstavců 1 a 2, se hledí, jako by odsouzeny nebyly.

Čl. II

Zastavení trestního stíhání

Nařizuji, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující deset let.

Čl. III

Zmírnění některých nepodmíněných trestů odnětí svobody

(1) Promínám s podmínkou, že se osoba, které byl trest prominut, nedopustí trestného činu v době odpovídající lhůtě pro zahazení odsouzení, nepodmíněné tresty

odnětí svobody uvedené v odstavcích 2 a 3 tohoto článku.

(2) Promíjím nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly tyto tresty pravomocně uloženy před 1. lednem 2013, pokud byl uložen trest nepřevyšující 24 měsíců a zároveň nebyl trest uložen

a) za zločin, při němž byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo

b) za zločin proti životu a zdraví, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, anebo proti rodině a dětem, nebo

c) osobě, která kromě trestné činnosti, o níž se rozhoduje podle tohoto článku, byla v posledních pěti letech před 1. lednem 2013 odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo která byla v posledních pěti letech před 1. lednem 2013 propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody, pokud se na ni nehledí, jako by odsouzena nebyla.

(3) Promíjím nevykonané nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo jejich zbytky, pokud byly pravomocně uloženy před 1. lednem 2013 a pokud byl uložen trest ve výměře nepřevyšující 36 měsíců a zároveň osoba, které byl trest uložen, dosáhla či v roce 2013 má dosáhnout věku 70 let.

(4) Jestliže prominutí trestu podle tohoto článku nelze vztáhnout na celou trestnou činnost, za niž byl uložen úhrnný nebo souhrnný trest, neužije se ho ani zčásti.

Čl. IV

Prominutí dalších trestů

(1) Promíjím podmíněně odložené tresty odnětí svobody pravomocně uložené před 1. lednem 2013 osobám, které

a) dosáhly či v roce 2013 dosáhnou věk 70 let,

b) osobám, kterým byl trest uložen ve výměře nepřevyšující dva roky.

(2) Promíjím nevykonané tresty obecně prospěšných prací nebo jejich zbytky a nevykonané tresty domácího vězení nebo jejich zbytky, pokud byly tyto tresty pravomocně uloženy před 1. lednem 2013.

(3) Na osoby, kterým se promíjí trest podle odstavců 1 a 2, se hledí, jako by odsouzeny nebyly.

Čl. V

Společné ustanovení

Trestným činem se též rozumí provinění spáchané mladistvým a trestem též trestní opatření uložené mladistvému.

Prezident republiky:

Klaus v. r.

Předseda vlády:

Nečas v. r.

II.: Část znění nálezu I. ÚS 554/04

Pozn.: Níže je uvedený výtah nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 [Průtahy v trestním řízení a výše trestu (snížení trestu)]. Plné znění tohoto nálezu je dostupné online např. na stránkách <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>.

„Posuzování délky řízení a její nepřiměřenosti je otázkou relativní, při níž je třeba zkoumat vztah délky řízení k dalším atributům řízení, jako jsou složitost jeho předmětu, požadavky na provádění dokazování v průběhu řízení, jednání a procesní aktivity účastníků řízení aj. Závěr o tom, zda doba, po níž trvalo konkrétní řízení, je ještě přiměřená či nikoliv, lze formulovat vždy s ohledem na zohlednění těchto faktorů, jimiž bylo řízení bezprostředně ovlivněno.

V daném případě zjistil Ústavní soud ze spisu Krajského soudu v Brně, že trestní stíhání stěžovatele bylo zahájeno usnesením vyšetřovatele ze dne 18. 5. 1993 (...), které bylo stěžovateli doručeno dne 21. 5. 1993, přičemž trestní stíhání se týkalo pouze některých skutků, resp. dílčích útoků, z jejichž spáchání byl stěžovatel posléze pravomocně uznán vinným. Trestní řízení bylo pravomocně skončeno dne 9. 10. 2003, kdy nabyl právní moci rozsudek Vrchního soudu v Olomouci (...). Celková délka trestního řízení tedy přesáhla dobu 10 let.

V průběhu řízení pak Ústavní soud shledal několik fází, kdy zůstávaly příslušné orgány činné v trestním řízení zcela nečinnými, jinými slovy, kdy jimi nebyly prováděny žádné procesní úkony. Již na počátku přípravného řízení trvalo více než 1 rok od zahájení trestního řízení, než byl proveden výslech stěžovatele (...) v době delší než 2 roky pak podle zjištění Ústavního soudu nebyl proveden žádný procesní úkon a rovněž doba od podání obžaloby státním zástupcem (15. 2. 1999) a prvním úkonem Krajského soudu v Brně (neveřejné zasedání dne 4. 9. 2001) opět přesahuje dobu delší 2 let. Lze proto uzavřít, že jak orgány v přípravném řízení, tak samotné obecné soudy se dopouštěly významných průtahů v řízení, které přispěly k celkové délce řízení.

Naopak jednání stěžovatele nikterak významně k celkové délce řízení nepřispělo. Stěžovatel i jeho obhájce v průběhu řízení s orgány činnými v trestním řízení spolupracovali, dostavovali se k úkonům trestního řízení. Jedinými výjimkami bylo jednání stěžovatele v průběhu února 2002, kdy stěžovatel nepřebíral písemnosti

a zmařil tak hlavní líčení nařízené na den 21. 2. 2002, a jeho návrh na provedení grafologické expertizy vlastnoručních podpisů učiněný v průběhu hlavního líčení dne 8. 10. 2002, byť si musel být vědom toho, že listiny osobně podepisoval. Odborné vyjádření z oboru expertizy ručního písma pak bylo doručeno soudu dne 13. 1. 2003. Tím stěžovatel přispěl k prodloužení řízení celkově o 4 měsíce (únor 2002, listopad 2002 až leden 2003).

Na celkovou délku řízení měly bezpochyby vliv i další faktory, především značný rozsah stěžovatelovy činnosti, kterou orgány činné v trestním řízení posuzovaly, dále povaha této činnosti a rovněž změny v právní úpravě, v nichž se mimo jiné odrážel vývoj společenské reflexe stěžovatelova jednání. Je totiž třeba uvést, že stěžovatel se daného jednání dopustil v období let 1991 - 1992, kdy se podnikatelské prostředí a principy tržní ekonomiky v tehdejší Československu teprve postupně ustavovaly. Jednalo se o období podnikatelské euforie a optimismu, které se projevovaly často i v tom, že různé formy obchodního jednání předcházely samotnou právní regulaci, resp. právní regulace často teprve ex post reagovala na formy praktického výkonu podnikání. Tyto skutečnosti se mimo jiné odrážely také ve změnách trestního práva a ostatně se přímo projevíly v průběhu trestního stíhání stěžovatele, kdy docházelo s narůstající dobou řízení k několikerému překvalifikování skutků, z nichž byl stěžovatel původně obviněn (porušování povinností při správě cizího majetku, porušování závazných pravidel hospodářského styku). Jinými slovy, na posuzování trestnosti daného jednání a jeho kvalifikaci měly s narůstající délkou řízení bezpochyby vliv i zásadní společenské a hospodářské změny, k nimž v průběhu 90. let docházelo. To však podle Ústavního soudu nezbavovalo orgány činné v trestním řízení povinnosti konat tak, aby k průtahům v řízení nedocházelo. Ústavní soud je toho názoru, že jednotlivec nemůže v žádném případě doplácet na to, že daná problematika byla pro orgány činné v trestním řízení v té době nová či obtížně zhodnotitelná. Přitom podle Ústavního soudu je rovněž třeba přihlížet i k tomu, že probíhající trestní řízení negativně ovlivňuje osobní život trestně stíhaného, na kterého je sice do okamžiku právní moci meritorního rozhodnutí třeba pohlížet jako na nevinného, avšak samotný fakt trestního stíhání je zátěží pro každého obviněného. Jakou případnou specifickou zátěž snášel stěžovatel, však obecné soudy nezjišťovaly.“

Resumé

Předmětem této práce je institut amnestie.

K příležitosti 20. výročí samostatné republiky vyhlásil prezident Václav Klaus amnestii, jež se ihned stala předmětem vášnivých diskuzí široké veřejnosti, a to jak laiků, tak odborníků. V této práci jsou tedy rozebírány nejčastější otázky spojené s amnestií vyhlášenou v lednu roku 2013, ale i otázky obecné, související s tímto institutem.

První část této práce je zaměřená na obecné otázky. Zmíněny jsou tu pojem a povaha amnestií, její současná právní úprava i historie. Pozornost je věnována rovněž argumentům pro a proti jejímu zachování v českém právním řádu, komparaci s úpravou tohoto institutu v zahraničí i mezinárodním závazkům v této oblasti.

Těžiště práce leží v části druhé, jež je zaměřena na rozbor amnestijního rozhodnutí č. 1/2013, byť i některé zde zmíněné otázky platí u amnestií obecně. Nejprve je rozebráno odůvodnění poslední amnestie tak, jak bylo uvedeno prezidentem republiky a jeho spolupracovníky, za ním následuje shrnutí rozsahu a dopadů tohoto rozhodnutí na amnestované osoby i na osoby poškozené. Nastíněny jsou zde rovněž kriminologické aspekty vydávání amnestií, včetně poukázání na možné podobnosti s amnestií vyhlášenou v roce 1990.

Významné místo ve druhé části této diplomové práce pak zaujímá bod zabývající se aplikačními aspekty, neboť amnestie Václava Klause v kombinaci se současnou právní úpravou s sebou přinesla řadu aplikačních potíží. Kapitola č. 2.5., která se jimi zabývá, je rozdělena, podobně jako celá práce, do dvou částí, a to na část zabývající se aplikačními aspekty amnestií obecně a na aplikační obtíže spojené s jednotlivými ustanoveními poslední amnestie.

V následující kapitole je potom ponechán prostor právní klasifikaci amnestijních rozhodnutí, jež se na počátku loňského roku ukázala být ne zcela jednoznačnou. S ní úzce souvisí otázka možnosti soudního přezkumu, kdy by bylo možno uvažovat o více variantách, které jsou zmíněny v bodu sedmém části druhé této práce. Pár slov je věnováno rovněž otázce amnestie a jejího možného posouzení jako velezrady. V závěru práce jsou poté nastíněny úvahy o možných změnách ústavy i trestněprávních předpisů.

Summary

The subject of this paper is an amnesty.

There was a broad amnesty proclaimed on the occasion of the 20th anniversary of establishment of the independent state of Czech Republic. Afterwards, amnesty was widely debated across the whole society, among experts, just as among amateurs. The aim of this paper is to give a coherent presentation on the most important and the most discussed matters related to amnesty.

The first part of the paper is concerned with an amnesty in general. This means it is engaged firstly in its concept and character, history as well as current legal provisions of it. Next mentioned arguments stated pro and con amnesties are ensued by a comparison between Czech and foreign regulations of it. In the end of this part of the paper, international obligations are outlined.

The core of this paper can be found in the part number two, which deals with the latest amnesty, declared in January 2013. Firstly, its reasons are presented, followed by summary of its magnitude and consequences for accused people, same as for the party harmed. There are also criminological aspects mentioned along with a hint of supposable resemblance to the amnesty proclaimed in 1990.

A significant space of part two is taken up by article occupied with application aspects, because Václav Klaus' amnesty, in combination with the current regulations caused a range of application problems. The article no. 2.5., which applies to these, is subdivided into a part following up common matters and a part concerned with particular provisions of the latest amnesty.

Next chapter is then involved in classification of an amnesty, as it was found not unquestionable. Subsequently, related questions of judicial inspect are examined. Few words are also given on the subject of the issue of high treason in this context. The end of this paper is focused on suggestions of revision of the current legislation, same as for the constitution, as for the criminal law provisions.

Název: Amnestie

Klíčová slova: amnestie, abolice, prezident

Title: Amnesty

Key words: Amnesty, Abolition, President